

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma

Marjo Tamminen

YHDEN VANHEMMAN PERHE KOTKASSA - TUETTU VAI UNOHDETTU?
Kartoitus kotkalaisten yhden vanhemman perheiden koetusta hyvinvoinnista,
saadusta tuesta ja tuen tarpeesta.

Opinnäytetyö 2014

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma

TAMMINEN, MARJO	Yhden vanhemman perhe Kotkassa - tuettu vai unohdettu?
Opinnäytetyö	58 sivua + 9 liitesivua
Työn ohjaaja	Lehtori Ari Vesanen
Toimeksiantaja	Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry
Maaliskuu 2014	
Avainsanat	yksinhuoltaja, yksinhuoltajaperheet, hyvinvointi, tukeminen, Kotka

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa kotkalaisten yhden vanhemman perheiden koettua hyvinvointia, saatua tukea ja tuen tarvetta. Tutkittavat valikoituivat harkinnanvaraista satunnaisotantaa käyttäen, ja tutkimus suoritettiin postikyselynä. Kyselyn aihealueina olivat aineelliset elinolot ja taloudellinen toimeentulo, terveydentila, sosiaaliset suhteet, itsensä toteuttaminen sekä onnellisuuden kokemus.

Palautuneita kyselyitä oli 16, ja niiden sisältö on analysoitu teorialähtöistä sisällönanalyysiä käyttäen. Johtopäätöksenä oli, että jokainen yhden vanhemman perhe on yksilöllinen ja niin on myös tuen tarve. Tutkittavien joukossa oli perheitä, joilla on riittävä lähitukiverkosto, taloudelliset resurssit ja henkiset voimavarat selvitäkseen yhteiskunnassa, joka on rakennettu kahden vanhemman perheiden tarpeista. Joukossa oli myös heitä, jotka taistelevat äärimmäisen uupumisen rajoilla. Ennaltaehkäisevä tuki koettiin riittämättömäksi.

Suurimmiksi haasteiksi koettiin taloudellinen niukkuus ja lastenhoito-ongelmat ja sen myötä oman ajan puute. Työn ja perheen yhteensovittaminen koettiin erityisen kuormittavana, ja se heijastui koko perheen hyvinvointiin. Väsymys oli monen vastaajan päällimmäisenä tunnetilana, tosin niin oli myös onnellisuus.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Bachelor of Social Services

TAMMINEN, MARJO

Bachelor's Thesis

Supervisor

Commissioned by

March 2014

Keywords

Single-Parent Families in Kotka - Supported or Forgotten?

58 pages + 9 pages of appendices

Ari Vesanen, Senior Lecturer

The Finnish Federation of Single Parent Organisations

single parent, single-parent family, well-being, support,
Kotka

The aim of this study was to identify how single-parent families in Kotka experience their well-being, the support they have gotten and their need for support. The subjects were discretionary using a random sample, and the research was carried out by post. The survey areas were material living conditions and financial livelihood, health, social relationships, self-expressing and happiness.

Returned questionnaires were 16, and their content was analyzed using a theory-driven content analysis. The conclusion was that every single parent family is individual and so is their need for support. Among the families there were those with sufficient support by friends and family and financial and human resources in order to survive in a society that is built for the needs of two-parent families. But there were also those who were fighting against extreme exhaustion. Preventive care was experienced inadequate.

The major challenges were experienced in economic scarcity and child-care problems, and consequently in lack of time for themselves. Reconciling work with family life was experienced particularly burdensome, and it was reflected in the well-being of the entire family. Exhaustion was a familiar feeling amongst the single parents but luckily, so was happiness.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	7
2	YHDEN VANHEMMAN PERHE	9
	2.1 Perhe	9
	2.2 Suomalaiset lapsiperheet	11
	2.3 Kotkalaiset lapsiperheet	14
	2.4 Vanhemmuus	15
	2.5 Huoltosuhde	17
	2.6 Huolto, asuminen ja elatus	18
3	HYVINVOINTI	19
	3.1 Aineelliset elinolot ja taloudellinen toimeentulo	21
	3.1.1 Toimeentulotuki	22
	3.1.2 Elatusapu ja -tuki	23
	3.1.3 Asumistuki	23
	3.2 Terveystila	24
	3.3 Sosiaaliset suhteet	25
	3.4 Itsensä toteuttaminen	27
	3.5 Onnellisuuden kokemus	28
4	TUTKIMUKSEN KULKU	29
	4.1 Tutkimuskysymykset	29
	4.2 Tutkimuksen toteutus	29
	4.3 Tutkimuksen analysointi	30
	4.4 Luotettavuus ja yleistettävyys	31
5	TUTKIMUKSEN TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET	31
	5.1 Taustakysymykset	31
	5.2 Aineelliset elinolot ja taloudellinen toimeentulo	33

5.3	Terveystila	36
5.4	Sosiaaliset suhteet	38
5.5	Itsensä toteuttaminen	40
5.6	Onnellisuuden kokemus	42
6	POHDINTA	45
6.1	Vertailu aiempiin tutkimuksiin	47
6.2	Jatkotutkimusaiheita	47
6.3	Oma kasvun prosessi	48
	LÄHTEET	50
	LIITTEET	
	Liite 1. Saatekirje	
	Liite 2. Kyselylomake	
	Liite 3. Lumipallo-otanta, kyselylomakkeen lisäliite	
	Liite 4. Mielipidekirjoitus	

KUVAT

Kuva 1. Suomalaiset lapsiperheet 1992–2012

Kuva 2. Lapsiperheet 2012

Kuva 3. Kotkalaiset lapsiperheet 1992 ja 2012

Kuva 4. Yhden vanhemman perheet Kotkassa lapsiluvun mukaan

Kuva 5. Vanhemmuuden roolikartta

Kuva 6. Vahvistetut huoltosopimukset 2012

Kuva 7. Asumissopimukset 2012

Kuva 8. Elatussopimusten euromäärät 2012

Kuva 9. Hyvinvoinnin luokittelu

Kuva 10. Suomalaisen pienituloisuusaste 1995–2011

Kuva 11. Asumistuen määräytymisperusteena oleva tulo ja keskimääräinen asumistuki
Kotkassa 6/2013

Kuva 12. Tutkimukseen osallistuneiden perheiden rakenne

Kuva 13. Tapaamistiheys

Kuva 14. Taloudellisen tilanteen vuoksi perheet ovat joutuneet tinkimään.

Kuva 15. Koetut terveyshuolet

Kuva 16. Yhden vanhemman perheiden mahdollisuudet hemmotteluun

Kuva 17. Koetut positiiviset tunteet

Kuva 18. Sanat, joilla vastaajat kuvasivat olotilaansa.

1 JOHDANTO

*”Illan hämärään,
hiljaisuuteen jään.
Annoin itsestäni kaiken tänäänkin.
Anna unta rauhaisaa,
anna voimaa rakastaa,
jotta jaksan jälleen uuden päivän aloittaa.”*

Näitä sanoja tapailin, kun päivän askareista uupuneena kuuntelin nukkuvien lasteni hiljaista tuhinaa ja totesin, että selvisin tästä päivästä, samalla salaa toivoen, että ehkä huomoinen toisi jotakin helpotusta.

Neljän lapsen yksinhuoltajana ja pienen vauvan äitinä olen kokenut, miten arki voi olla yhtä aikaa sekä valo että pimeys, yö että päivä. Olen saanut olla näkemässä, miten he ottavat ensimmäiset askeleensa, olen saanut olla saattamassa heitä kouluun heidän ensimmäisenä koulupäivänään ja olen saanut huomata, miten heistä vanhimpia katson jo ylöspäin, samalla kun nuorimmat heistä saan vielä yhtä aikaa mahtumaan syliini. Olen myös saanut kokea sen, mitä on, kun rahat ovat loppu ja jääkaappi ammottaa tyhjiyttään lasten kiukutellessa nälkäänsä, tai miten työpäivästä väsyneenä haluaisin vain tulla kotiin ja levätä, ja lapsi oksentaa häntä päivähoidosta hakiessani autoon.

Yksinhuoltajan arkea, sen iloja ja suruja, ei voi ymmärtää kuin toinen yksinhuoltaja. Sitä, *”ettei ole ketään, kenelle kertoa pienistä ihmeistä, joita lasten päivittäinen kehittyminen tuo tullessaan, - -, joka jakaisi ne yhtä äärettömän onnellisena ja hämmästyneenä; ei ketään, joka kehuisi lasta hänen uudesta taidostaan yhtä vilpittömään ylpeänä”* (Alasalmi 2011, 8–9). Toki jokaisella yksinhuoltajalla on oma tarinansa, mutta jokaisella on se kokemus, mitä on olla yksin, ja yksin vastuussa toisesta, pienestä ja avuttomasta, ihmisestä. Muistan sen helpotuksen tunteen, kun tapasin toisen neljän lapsen yksinhuoltajan, joka osasi saattaa loppuun lauseet, jotka aloitin, kun uskalsin hänelle purkaa väsymystä ja ahdistusta. Yksinhuoltajuus yhdisti meidät ja meitä.

Suomalaisia tutkimuksia, jotka käsittelevät yksinhuoltajuutta, on useita (mm. Krok 2009; Tiittanen 2001; Törrönen 2012). Jokainen niistä kertoo lähes samaa selviytymistarinaa yksinhuoltajista, jotka niukoista resursseista huolimatta jaksavat ajatella

lastensa parasta. He yrittävät toimia olosuhteiden muovaamien rajojen puitteissa niin, että lasten tarpeet tulisivat mahdollisimman hyvin tyydytetyiksi, työntämällä tarvittaessa omat tarpeensa sivuun. Sanotaan, että hyvä parisuhde on onnellisen perheen ydin, mikä tarkoittanee sitä, että yhden vanhemman perheiden hyvinvointi riippuu sen yhden, ja samalla ainoan, vanhemman jaksamisesta, omista henkilökohtaisista voimavaroista ja hyvinvoinnista.

Yleisestä harhakäsityksestä poiketen yhden vanhemman perheille suunnatut tukitoimet ovat äärimmäisen niukat. Ainoa lakisääteinen yhden vanhemman perheille suunnattu tuki on lapsilisän yksinhuoltajakorotus (48,55 €/lapsi) (Lapsilisän määrä 2013) ja, mikäli sen saamisen ehdot täyttyvät, elatustuki (täysimääräisenä 153,85 €/kk) (Elatustuen määrä ja maksaminen 2013). Kaikilta muilta osin yhden vanhemman perheiden oletetaan pärjäävän samoilla ehdoilla kuin kahden vanhemman perheet (Castre'n, 2009; Yesilova 2009).

Yhden vanhemman perheiden määrä on noussut kuluneina vuosikymmeninä rajusti. Joka viides (20,4 %) suomalainen lapsiperhe on yksinhuoltajaperhe (Pietiläinen & Nikander 2013). Kotkalaisista lapsiperheistä jo joka neljäs on yhden vanhemman perhe (Perheet perhetyypin ja lasten lukumäärän mukaan alueittain 1992–2012). Vaikka monissa eroperheissä hoitovastuu jakautuu kummankin vanhemman kesken, on myös niitä perheitä, joissa toinen vanhemmista kantaa lähes koko tai koko vastuun. Moni yksin perheestään huolehtiva kokee olevansa stressaantunut paljon niitä vanhempia enemmän, jotka voivat jakaa hoitovastuun perheen toisen vanhemman kanssa. Yksinhuoltaja kokee myös kaksinhuoltajia enemmän yksinäisyyttä, yllirasittuneisuutta, alakuloa, hermostuneisuutta ja voimattomuutta. (Forsse'n 2012, 119.)

Tilastot osoittavat, että yksinhuoltajien perheet elävät muita lapsiperheitä useammin taloudellisessa ahdingossa (Työvoimaan kuulumattomien pienituloisuus yhä yleisempää 2008), joka puolestaan lisää huono-osaisuutta muillakin osa-alueilla (Tiittanen 2001). Erityisesti Kotkan alueella ongelmana on suuri työttömyysaste, 15,2 % (Työ ja toimeentulo - yleistä), (koko maassa 7,9 % marraskuussa 2013) (Marraskuun työttömyysaste 7,9 prosenttia), ja sen haitalliset vaikutukset kohdistuvat eniten juuri yksinhuoltajatalouksiin. Vuonna 2006 yksinhuoltajaäitien työttömyysaste oli 11 %, kun vastaava luku puolisoäideillä oli vain 4 % (Haataja 2009, 97). Kotkan tilanne on taloudellisesti hyvin heikko. Vuoden 2012 tilinpäätös näytti 26,2 miljoonaa alijäämää ja

yksi suuri syy siihen on toimeentulotuen hakijoiden raju lisääntyminen (Tilinpäätös 2012). Toimeentulotukeen joutuu turvautumaan mm. noin joka kymmenes (11,3 % vuonna 2010) yksinhuoltajaperhe (Forsse´n 2012, 114).

Toimeentulotukea saavien yksinhuoltajaperheiden määrä antaa tosin väärän kuvan yksinhuoltajien kokemasta köyhyydestä. Koska toimeentulotuen saantikriteereitä tiukennettiin vuoden 1998 vähimmäisturvauudistuksen myötä (Raunio 2006, 120), toimeentulotukea eivät saa kaikki, jotka sitä kokevat tarvitsevansa. Yksinhuoltajista lähes puolet (45,3 % vuonna 2010) kokee elävänsä köyhyydessä. Ylivelkaantuneita kokee olevansa lähes kolmannes (31,1 % vuonna 2010). Taloudellinen niukkuus näkyy yksinhuoltajaperheiden arjessa mm. niin, että reilusti yli puolet (58,4 % vuonna 2010) kokevat rahojen loppuvan ennen tiliä. Myös kaupassakäynnin kokee suuri osa yksinhuoltajista kärsimyksenä (41,5 % vuonna 2010). (Forsse´n 2012, 116–117.)

On siis selvää, että hyvinvointi yksinhuoltajaperheissä kärsii, vaikkakin esim. Järventien (2000) tutkimus osoitti, etteivät yksinhuoltajaperheiden lapset olleet syrjäytymisriskissä kahden vanhemman perheiden lapsia enempää. Mutta koska yksinhuoltajaperheiden tiedetään elävän taloudellisessa niukkuudessa, ja yksinhuoltajien kärsivän kahden vanhemman perheitä enemmän stressioireista ja sairastumisriskin kohoamisesta (Forsse´n 2012, 118–121), olisi yhden vanhemman perheiden hyvinvointiin ja sen tukemiseen kiinnitettävä nykyistä enemmän huomiota.

Tässä tutkimuksessa on tarkoitus selvittää kotkalaisten yksinhuoltajien hyvinvointia, saatua tukea ja tuen tarvetta. Koska tilaajana toimii Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry., käytän tutkimuksessa jatkossa nimitystä yhden vanhemman perhe. Kun viitataan aiempiin tutkimuksiin, käytän termiä, jota tutkija on itse tutkimuksessaan päättänyt käyttämään.

2 YHDEN VANHEMMAN PERHE

2.1 Perhe

”Perhe on hyvä, kun se perustuu naisen ja miehen väliseen avioliittoon ja työnjakoon, jossa mies vastaa perheen toimeentulosta ja äiti omistautuu lapsilleen. Rikkinäisessä perheessä tämä ei voi toteutua. Siksi avioero ja aviottomat lapset ovat ongelma.”

Näin kuvaa Katja Yesilova (2009, 58), teoksessaan Ydinperheen politiikka, Bowlbyn ajatuksia perheestä. John Bowlby (1907–1990) oli brittiläinen psykiatri ja psykoanalyttikko, joka loi kiintymyssuhdeteorian perusteet (Hautamäki 2012, 29–34).

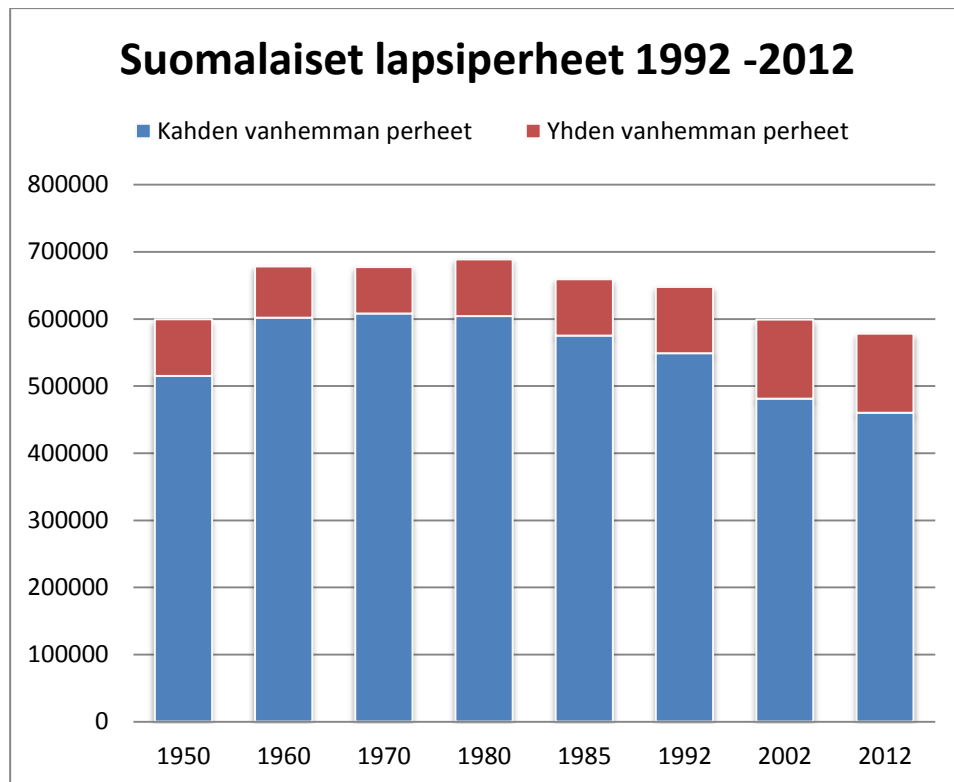
Nykykäsitys perheestä ei kuitenkaan ole enää pelkästään se ydinperhe, johon kuuluvat avioliitossa elävät isä ja äiti sekä heidän yhteiset lapsensa. Seppo Jokinen toteaa teoksessaan ”Perhe on yhä” (2000, 9), että *”isän ja äidin suhde on se koti ja syli, jossa lapset elävät ja jonka tunneilmasto vaikuttaa koko heidän vastaiseen elämäänsä.”* Muutaman kappaleen jälkeen hän kuitenkin toteaa, että tällainen perheen ihannekuva harvoin toteutuu. Jokinen puhuu haavoittuneista perheistä ja toteaa, että joskus avioero kuitenkin on parempi vaihtoehto ja se säästää perheen lapset tuhoutumiselta jo pieneinä oman perheensä keskellä. (Jokinen 2000, 14.)

Perheen voivat nykyään muodostaa myös avoliitossa elävät, uudelleen avioituneet, parisuhteensa rekisteröineet ja yksin elävät, lapsineen tai ilman lapsia (Laatuseloste, perheet 2012). On siis selvää, että perheen määritelmä on nykyään hyvinkin monimuotoinen. Tilastokeskus on päättänyt määrittelemään perheen seuraavasti: *”Perheen muodostavat yhdessä asuvat avio- tai avoliitossa olevat tai parisuhteensa rekisteröineet henkilöt ja heidän lapsensa, jompikumpi vanhemmista lapsineen sekä avio- ja avopuolisot sekä parisuhteensa rekisteröineet henkilöt, joilla ei ole lapsia.”* (Perhe 2013). Tämän määritelmän mukaan perheeseen kuuluu aina vähintään kaksi ihmistä, vähimmillään kaksi aikuista tai aikuinen ja lapsi. Perheisiin kuului vuoden 2012 tilastojen mukaan 75 prosenttia väestöstä, eli 4 075 000 henkilöä (Pietiläinen & Nikander 2013).

Vaikka perhemuodot ovat moninaistuneet, perheen arvostus on silti säilynyt vahvana. Vuoden 2007 Perhebarometri osoitti, että perhe merkitsee ennen kaikkea läheisyyttä, vastuuta muista, yhdessä olemista ja henkistä tukea. Myös pysyvyys ja jatkuvuus saivat tässä epävarmuuden yhteiskunnassa korkeaa arvostusta osakseen. Epävarmuus näkyi myös siinä, että ihmisten kokema huoli ja murhe perheen selviytymisestä oli tutkimuksessa nähtävissä. Yleisimmin sitä kokivat 40–49-vuotiaat vastaajat ja useammin vastaajat, joilla oli monta lasta kuin lapsettomat. (Paajanen 2007, 23–26.)

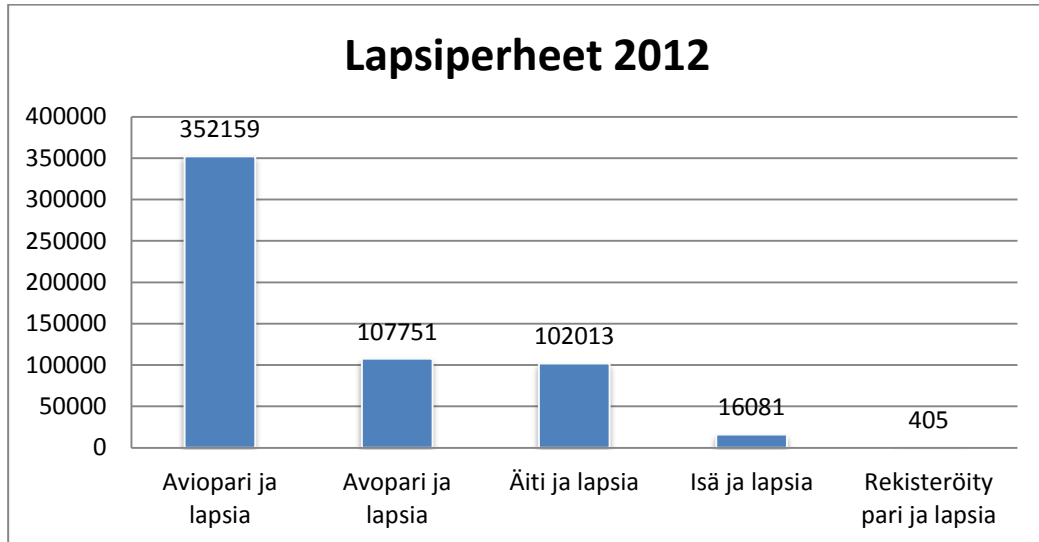
2.2 Suomalaiset lapsiperheet

Kun katsotaan Suomen perheväestöä tilastoina, lapsiperheiden lukumäärä on tasaisesti pienentynyt 1970-luvulta lähtien (Lapsiperheet tyypeittäin 1950–2012). Yhden vanhemman perheiden määrä, ja osuus lapsiperheistä, on puolestaan kasvanut (Haataja 2009, 46). (Kuva 1.) Yhtenä suurena vaikuttimena oli 1973 säädetty päivähoitolaki, joka mahdollisti myös yhden vanhemman perheen aikuisen työssäkäynnin. Näin vanhemmat eivät enää olleet taloudellisesti riippuvaisia toisistaan. Lapsia päivähoitoon otettaessa oli etusija annettava sosiaalisista ja kasvatuksellisista syistä päivähoitoa tarvitseville lapsille (Asetus lasten päivähoidosta), ja siksi päivähoitopaikat täyttyivätkin juuri yhden vanhemman perheiden lapsista (Historia). Toinen eroja lisäävä yhteiskunnallinen muutos oli vuonna 1988 voimaan tullut erosäännös, jossa eron saaminen muuttui helpommaksi, eikä syyllistä enää tarvinnut todeta (Litmala 2002, 3–5; Avio-
liittolaki).

Kuva 1. Suomalaiset lapsiperheet 1992–2012 (Lapsiperheet tyypeittäin 1950–2012)

Tilastokeskuksen mukaan lapsiperhe on sellainen perhe, johon kuuluu vähintään yksi alle 18-vuotias lapsi (Lapsiperhe). Tämän määritelmän mukaan vuonna 2012 Suomessa oli 578 409 lapsiperhettä, joista yhden vanhemman perheitä oli 118 094, eli 20,4 %. Joka viides lapsiperhe oli siis yhden vanhemman perhe. Äiti ja lapsi -perheitä oli 102 013 (17,6 % kaikista lapsiperheistä) ja isä ja lapsi -perheitä 16 081 (2,78 % kaikista lapsiperheistä). (Lapsiperheet tyypeittäin 1950–2012.) (Kuva 2.)

Kuva 2. Lapsiperheet 2012 (Pietiläinen & Nikander 2013)

Yleisimmät syyt elää yhden vanhemman perheenä ovat avio- tai avoero, ja lapsen suunnittelematon syntymä tai suunniteltu hankkiminen ilman toista vanhempaa (Haataja 2009, 46). Kun vuonna 2012 avioliittoja solmittiin 28 878 kappaletta, avioeroja myönnettiin 13 040 kappaletta. Melkein joka toinen avioliitto johti siis eroon. (Solmitujen avioliittojen määrä kasvoi, avioerojen väheni 2013.) Vanhempien ero ei koskaan ole pelkästään vanhempien kriisi. Ero vaikuttaa vahvasti myös lapsiin. Tilastokeskuksen tietojen mukaan joka viides lapsi kokee vanhempiensa avioeron ennen aikuistumistaan (Joka viides lapsi kokee vanhempiensa avioeron ennen aikuistumistaan). Ero-lasten tilastointi on siinä suhteessa ontuvaa, ettei avioliittojen hajoamisia rekisteröidä. Suomessa elää tällä hetkellä lähes 120 000 avoparia, joilla on lapsia. (Lapsiperheiden määrä hitaassa laskussa 2012.)

Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen toteuttaman Lasten ja nuorten terveysseurannan kehittäminen (LATE) -hankkeen (2007–2008) tuloksista ilmenee, että koko lapsiväestöstä kaksi lasta kolmesta kuuluu edelleen perheeseen, jossa vanhemmat tai huoltajat

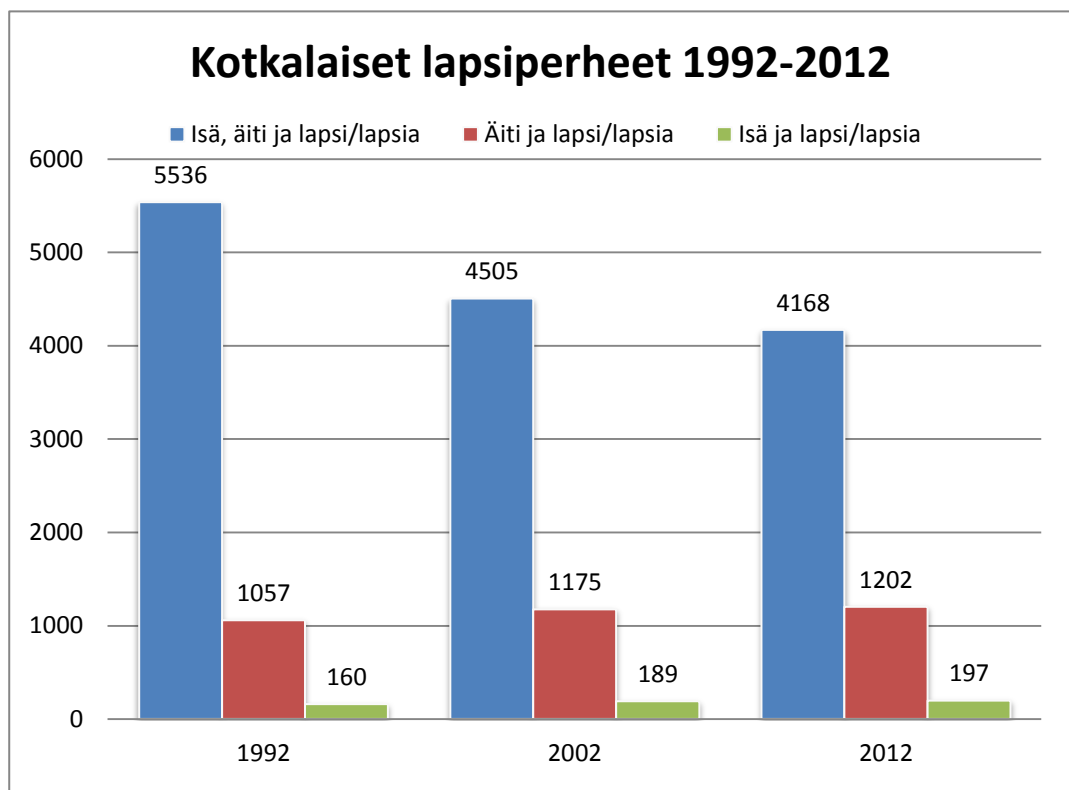
ovat keskenään naimisissa. Mitä vanhempaa ikäryhmää tarkasteltiin, sitä yleisemmin vanhemmat olivat eronneet. (Kaikkonen & Hakulinen-Viitanen 2012, 43–64.) Myös tilastokeskus raportoi lähes vastaavia lukuja. Tilastokeskuksen mukaan 66 % lapsista asuu avioparien perheissä ja kahden vanhemman perheissä peräti 83 % lapsista. Uusperheissä asuu joka kymmenes lapsi (Lapsista 66 % asuu avioparien perheissä 2012). Kun pienten lasten vanhemmista vain muutamia prosentteja oli eronnut, oli 8.–9. luokkalaisten vanhemmista jo useampi kuin joka neljäs eronnut (Kaikkonen & Hakulinen-Viitanen 2012, 43–64). Mainitsemisen arvoista on myös, että viidennes 17-vuotiaista asuu vain äidin luona ja 4 % vain isän luona (Lapsista 66 % asuu avioparien perheissä 2012). Tutkimuksesta kävi myös ilmi, että niistä lapsista, joiden vanhemmat olivat eronneet, 2–5 % eivät tavanneet etävanhempana olevaa äitiään kuukausittain eivätkä 23 % etävanhempana olevaa isää (Pitkänen & Jalovaara 2007).

Yhden vanhemman perheitä, joissa on alle 1-vuotias lapsi, on Suomessa tällä hetkellä 3 286 kappaletta, eli 6,2 % kaikista lapsiperheistä, joissa on alle 1-vuotias lapsi. Nämä yhden vanhemman perheiden huoltajat, joista vain kahdeksan on miehiä (Lapsilisän saajat ja maksetut lapsilisät 2013), ovat joko päätyneet hankkimaan lapsen yksin, tai suhde lapsen toiseen vanhempaan on päättynyt jo raskauden aikana tai lapsen ensimmäisen elinvuoden aikana, eroon tai kuolemaan.

Toisen vanhemman kuolema on syy yksinhuoltajuuteen vain muutamassa prosentissa kaikista tapauksista. Vuoden 2005 tilastojen mukaan vanhemman kuoleman oli kokenut elinaikanaan vähän alle 20 000 lasta. Molempien vanhemman menettäneitä lapsia oli 286. Vuosittain n. 2 000–3 000 lasta kokee toisen vanhempansa kuoleman. (Haataja 2009, 48–49.)

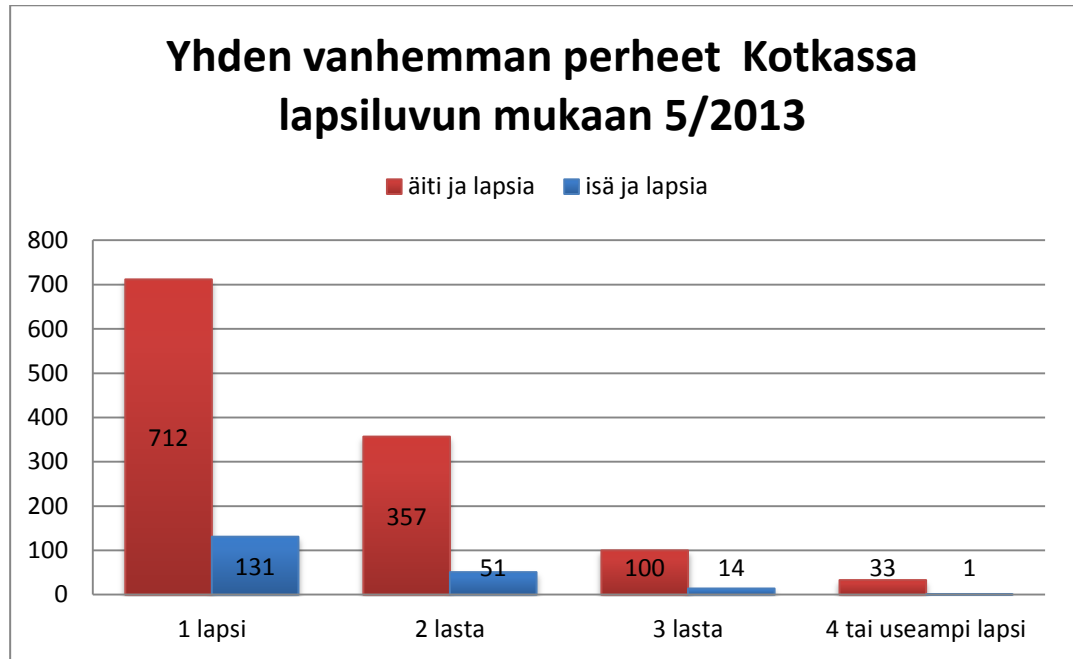
2.3 Kotkalaiset lapsiperheet

Kotkan väestönmuutos on seurannut koko Suomen kehitystrendiä, jossa lapsiperheiden osuus kaikista perheistä on pienentynyt. Samaan aikaan kun kaikki lapsiperheet ovat vähentyneet, vastaavasti yhden vanhemman perheet ovat lisääntyneet. Kun niiden osuus kaikista lapsiperheistä vuonna 1992 oli 18,0 %, vuonna 2002 heidän osuutensa oli jo 23,2 % ja 25,1 % vuonna 2012. Kaikista kotkalaisista lapsiperheistä neljännes on yhden vanhemman perheitä. (Perheet perhetyypin ja lasten lukumäärän mukaan alueittain 1992 – 2012; Tilastotietoja 2012.) (Kuva 3.)

Kuva 3. Kotkalaiset lapsiperheet 1992 ja 2012 (Perheet perhetyypin ja lasten lukumäärän mukaan alueittain 1992 – 2012)

Kotkalaisista yhden vanhemman perheistä useampi kuin joka toinen (60,2 %) on yksilapsisia. Myös kaksilapsiset yhden vanhemman perheet ovat yleisiä. Heitä on yhden vanhemman perheistä kolmannes (29,1 %). Huomattavaa on, että Kotkassa asuu myös yhden vanhemman perheitä, joissa on 4–6 lasta. (Perheet perhetyypin ja lasten lukumäärän mukaan alueittain 1992 – 2012.) (Kuva 4.)

Kuva 4. Yhden vanhemman perheet Kotkassa lapsiluvun mukaan (Perheet perhetyypin ja lasten lukumäärän mukaan alueittain 1992 - 2012)

2.4 Vanhemmuus

”Lasta tulee kasvattaa siten, että lapsi saa osakseen ymmärtämystä, turvaa ja hellyyttä. Lasta ei saa alistaa, kurittaa ruumiillisesti eikä kohdella muulla tavoin loukkaavasti. Lapsen itsenäistymistä sekä kasvamista vastuullisuuteen ja aikuisuuteen tulee tukea ja edistää.” (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361 § 1.) Sen lisäksi mitä Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta määrittelee, vanhemmuutta on pyrkinyt määrittelemään myös mm. Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymän henkilökunta, joka vuonna 1999 kehitti Vanhemmuuden roolikartta -työvälineen. Siinä vanhemmuus on jaettu viiteen keskeiseen osa-alueeseen, joita ovat *elämän opettaja, ihmissuhdeosaaja, rajojen asettaja, rakkauden antaja ja huoltaja*. (Vanhemmuuden roolikartta 2013.) (Kuva 5.)

Elämän opettaja	<ul style="list-style-type: none"> - arkielämän taitojen opettaja - oikean ja väärän opettaja - mallin antaja - arvojen välittäjä 	<ul style="list-style-type: none"> - tapojen opettaja - perinteiden vaalija - sosiaalisten taitojen opettaja - kauneuden arvostaja
Ihmissuhdeosaaja	<ul style="list-style-type: none"> - keskustelija - kuuntelija - ristiriidoissa auttaja - kannustaja - tunteiden hyväksyjä 	<ul style="list-style-type: none"> - anteeksiantaja/-pyytäjä - itsenäisyyden tukija - tasapuolisuuden toteuttaja - perheen ja lapsen ihmissuhteiden vaalija
Rajojen asettaja	<ul style="list-style-type: none"> - fyysisen koskemattomuuden takaaja - turvallisuuden luoja - sääntöjen ja sopimusten noudattaja ja valvoja - ein-sanoja 	<ul style="list-style-type: none"> - vuorokausirytmistä huolehtija - omien rajojensa asettaja - sosiaalisten taitojen opettaja - kauneuden arvostaja
Rakkauden antaja	<ul style="list-style-type: none"> - itsensä rakastaja - hellyyden antaja - lohduttaja - myötäeläjä 	<ul style="list-style-type: none"> - suojelija - hyväksyjä - hyvän huomaaja
Huoltaja	<ul style="list-style-type: none"> - ruoan antaja - vaatettaja - virikkeiden antaja - levon turvaaja - rahan käyttäjä 	<ul style="list-style-type: none"> - puhtaudesta huolehtija - ympäristöstä huolehtija - sairaudenhoitaja - ulkoiluttaja

Kuva 5. Vanhemmuuden roolikartta (Vanhemmuuden roolikartta 2013)

Lapsen kannalta tärkeintä ei ole se, että hän saa asua yhdessä kummankin biologisen vanhempansa kanssa, vaan lapselle on tärkeintä, että perustarpeiden tyydyttämisen lisäksi, hänellä on hyvä, tukea antava ja vakaa suhde ainakin yhteen aikuiseen. Aikuisen tulee olla johdonmukainen, pysyvä ja luotettava, ja hänen tulee vastata empaattisesti ja herkästi lapsen tarpeisiin, sekä auttaa lasta ilmaisemaan tunteitaan ja toimimaan muiden ihmisten kanssa. (Kasvatus ja kasvatustietoisuus.)

Vanhemmuuden määrittely on sidoksissa ympäröivään yhteiskuntaan. Kun yhteiskunta muuttuu, muuttuu myös vanhemmuus. Aiemmin vanhemmuus liittyi lähes poikkeuksetta lapsen biologiseen vanhemmuuteen, mutta nykyään moni toimii lapsen vanhempana olematta biologisesti mitään sukua lapselle. Eroperheiden myötä syntyy uusperheitä, joissa voi olla yhteisten lasten lisäksi myös puolison lapsia. Toisaalta taas erojen myötä moni lapsi menettää toisen vanhempansa. Eron jälkeen yhteydenpito syystä tai toisesta vähenee tai lakkaa kokonaan. Vaikka parisuhde päättyy, vanhemmuus jatkuu. (Litmala 2002, 3–5.)

2.5 Huoltosuhde

Suomenkielen sana ”yksinhuoltaja” on monessa mielessä huono ilmaisemaan sitä, mitä se käytännössä tarkoittaa. Monessa perheessä lapsesta huolehditaan yhdessä, erosta huolimatta, ja vanhemmilla on yhteishuoltajuus. Silti esim. Kela ja Tilastokeskus määrittelevät lapsen kanssa asuvan vanhemman yksinhuoltajaksi (Lapsilisän määrä 2013; Pietiläinen & Nikander 2013). Monesti on myös toisin, eli vanhemmilla on yhteishuoltajuus, mutta etävanhempi on etäännytynyt lapsistaan, ja käytännössä lasten kanssa asuva vanhempi huolehtii yksin heidän yhteisistä lapsistaan.

Carol Smart ja Bren Neale ovat jakaneet eron jälkeisen vanhemmuuden yhteis-, huoltajuus- ja itsenäiseen vanhemmuuteen. Kun vanhemmilla on yhteisvanhemmuus, he tekevät lasta koskevat päätökset yhdessä ja lapsi viettää paljon aikaa kummankin vanhemman luona. Huoltajuusvanhemmuudessa lapsi asuu pääsääntöisesti toisen vanhemman luona, mutta vierailee kuukausittain toisen vanhemman luona. Itsenäisessä vanhemmuudessa etävanhempi tapaa lasta vain satunnaisesti, ja lähivanhempi kantaa kaiken vastuun yksin. (Krok, 2012, 134–135; Neale 2000.)

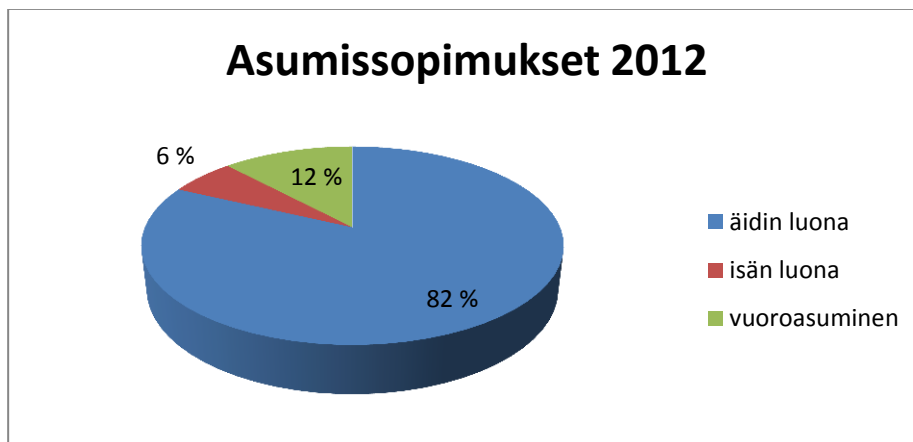
2.6 Huolto, asuminen ja elatus

Vuonna 2012 vahvistettiin 33 581 sopimusta lasten huollosta. Näistä 93 prosentissa sovittiin yhteishuollosta. Kuudessa prosentissa sopimuksia huolto määrättiin yksin äidille, ja isälle vain alle yhdessä prosentissa sopimuksista. (Forss & Säkkinen 2013.) (Kuva 6.)

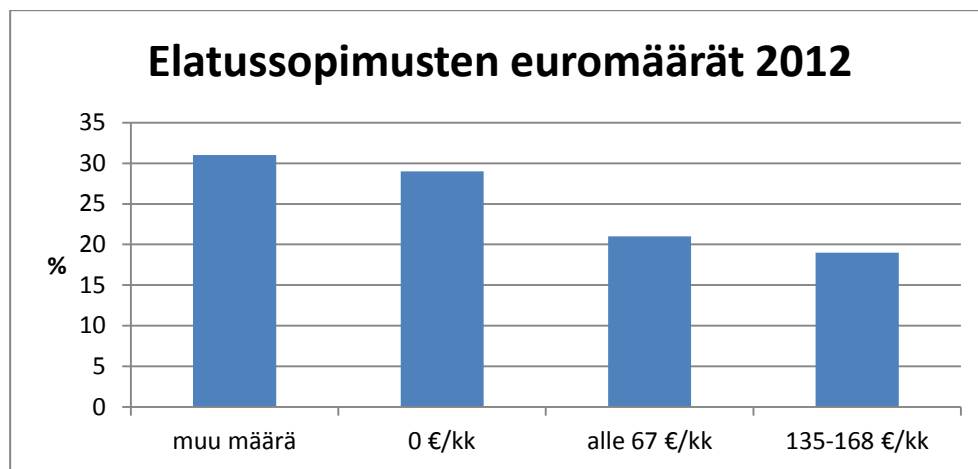
Kuva 6. Vahvistetut huoltosopimukset 2012 (Forss & Säkkinen 2013)

Kuntien sosiaalitoimet tekevät myös asumissopimuksia. Valtaosassa niistä, eli 82 prosentissa, sopimus tehdään äidin luona asumisesta. Asumissopimuksen lisäksi voidaan sopia myös vuoroasumisesta. Erillään asuvien vanhempien lapsen asumisesta, esim. vuoroviikoin vanhempien luona, sovittiin 2 392 lapselle vuonna 2012. Vuoroasumisten määrän osuus oli 12–13 prosenttia sekä asumis- että tapaamisoikeussopimusten määrästä. (Forss & Säkkinen 2013.) (Kuva 7.)

Kuva 7. Asumissopimukset 2012 (Forss & Säkkinen 2013)

Suomen heikko taloudellinen tilanne ja työttömien suuri määrä näkyy myös tehdyissä elatussopimuksissa. Euromäärä jätettiin vahvistamatta 29 prosentissa elatusapusopimuksista (11 739 sopimusta). Syynä oli mm. elatusvelvollisen puutteellinen elatuskyky. Euromääriin vahvistetut elatusapusopimukset olivat valtaosin rahasummaltaan pieniä. Sopimukset olivat suuruusluokaltaan yleisimmin joko alle 67 euroa kuukaudessa (21 %) tai 135–168 euroa kuukaudessa (19 %). (Forss & Säkkinen 2013.) (Kuva 8.) Elatustuen määrä on 153,85 euroa kuukaudessa (Elatustuen määrä ja maksaminen 2013).

Kuva 8. Elatussopimusten euromäärät 2012 (Elatustuen saajat ja keskimääräiset tuet 2013)

3 HYVINVOINTI

Hyvinvointi voidaan nähdä koostuvan sekä mitattavissa olevista elintasoa kuvaavista tekijöistä että ihmisen kokemukseen perustuvista tekijöistä. Mitattavia tekijöitä ovat mm. terveys, asuminen, koulutus, tulot ja varallisuus. Ihmisen kokemukseen perustuvia, eli subjektiivisia, tekijöitä ovat koettu elämänlaatu ja onnellisuus. Vuonna 1976 suomalainen Erik Allardt kehitti hyvinvoinnin luokittelun. Allardtin mukaan hyvinvointi koostuu kolmesta eri osa-alueesta: elintasosta, yhteisyyssuhteista ja itsensä toteuttamisesta. (Kuva 9.) Tämä luokittelu koetaan vielä nykytiedonkin mukaan pätevän, kun tarkastellaan ihmisen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Jotta ihminen kokisi olevansa hyvinvoiva, tulisi kaikkien kolmen osa-alueen saada jonkin asteinen tyydytys. (Kananoja, Niiranen & Jokiranta 2008, 91–92; Lammi-Taskula, Karvonen & Ahlström 2009, 229–231.)

Elintaso	Yhteisyyssuhteet	Itsensä toteuttaminen
- toimeentulo	- perhe	- arvonanto (status)
- asumistaso	- suku	- mahdollisuus
- työllisyys	- ystävät	päättää itseään
- työolot	- paikallisyhteisöt	koskevista asioista
- koulutus		- mielekäs työ
- terveys		- mielenkiintoinen
- ympäristön laatu		vapaa-ajan toiminta
		- käytettävissä olevat resurssit

Kuva 9. Hyvinvoinnin luokittelu (Kananoja ym. 2008, 91–92; Lammi-Taskula ym. 2009, 229–231)

Hyvinvointi on aina yhteydessä ympäröivään yhteiskuntaan. Ihminen vertaa omaa hyvinvointiaan muihin vastaavassa tilanteessa oleviin ja samankaltaisessa ympäristössä eläviin. Siksi hyvinvointi voidaan nähdä myös kolmiulotteisena, sisältäen subjektiivisen, objektiivisen ja normatiivisen ulottuvuuden. Subjektiivinen ulottuvuus sisältää ihmisen itsensä kokeman hyvinvoinnin ja tyytyväisyyden. Objektiiviseen ulottuvuuteen liittyvät ulkoiset olosuhteet, elintaso sekä elämänlaatu. Yhteiskunnan määrittelemä hyvinvoinnin taso muodostaa puolestaan normatiivisen ulottuvuuden. (Kananoja ym. 2008, s. 97–99.)

Lainsäädäntö luo perustan sosiaaliturvalle ja sen muovaamalle hyvinvoinnin tasolle yhteiskunnassa. Myös yhteiskunnassa vallalla olevat arvot vaikuttavat siihen, mitä ja ketä tuetaan. Suurin vaikutin on kuitenkin raha, ja sen suomin edellytyksin turvataan kansalaisten riittävä hyvinvoinnin taso. Yhteiskunta määrittelee myös sen, mitä pidetään riittävänä hyvinvoinnin tasona. (Kananoja ym. 2008, 102–109.)

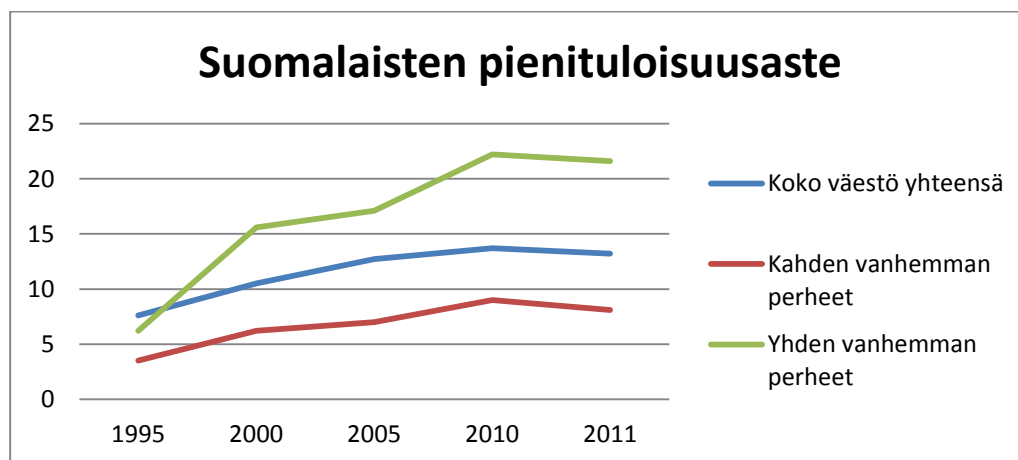
Yhteiskunnan tarjoaman tuen tärkeys korostuu yhden vanhemman perheissä, kun käytössä on vain yhden aikuisen tulot ja voimavarat. Jos perheen ainoa aikuinen ei ole työelämässä, on selvää, että ilman kattavaa sosiaaliturvaa perhe ei selviä. Yhden van-

hemman perheissä myös se, ettei hoivavastuuta voi jakaa, lisää tuen tarvetta, esim. kun perheen aikuinen sairastuu. (Kröger 2005, 206–232.)

3.1 Aineelliset elinolot ja taloudellinen toimeentulo

Lapsiperheisiin kuuluu 40 % koko Suomen väestöstä (Pietiläinen & Nikander 2013). Lapsiperheet eivät kuitenkaan ole mikään homogeeninen ryhmä, kun tarkastellaan heidän taloudellista asemaansa. Lapsiperheitä kuuluu niin pienituloisiin, keskituloisiin kuin suurituloisiinkin. Heikoimmilla taloudellisilla resursseilla elävät yhden vanhemman perheet, monilapsiset perheet ja alle kouluikäisten lasten perheet. Myös työmarkkina-asemalla ja työuran pituudella on suuri merkitys taloudelliseen asemaan. (Ruotsalainen 2006.)

Noin joka viides (21,6 % vuonna 2011) yhden vanhemman perhe on pienituloinen (Pienituloisuus kotitalouden elinvaiheen mukaan 2013). Pienituloisiksi lasketaan ne kotitaloudet, joiden kulutusyksikkökohtaiset käytettävissä olevat rahatulot ovat vähemmän kuin 60 prosenttia kansallisesta mediaanista (Okkonen & Sauli 2013). Pienituloisuusraja vuonna 2010 oli yhdellä aikuisella 1228 €/kk. Kahden vanhemman talouksissa pienituloisuusaste on 8,1 % ja lapsettomien parien 6,3 % (Pienituloisuus kotitalouden elinvaiheen mukaan 2013; Pienituloisuusrajoja erityyppisille kotitalouksille vuonna 2010). Yhden vanhemman perheet elävät siis muita perheitä todennäköisemmin köyhyysriskissä (Pylkkänen 2009, 94). (Kuva 10.)

Kuva 10. Suomalaisten pienituloisuusaste 1995–2011 (Pienituloisuus kotitalouden elinvaiheen mukaan 2013)

Syitä yhden vanhemman perheiden pienituloisuuteen ovat työttömyys ja tulonsiirtojen tason heikkeneminen (Lapsiköyhyys on Suomessa kasvussa). Vuonna 2006 yksinhuoltajaäitien työttömyysaste oli 11 %, kun vastaava luku puolisoäideillä oli vain 4 % (Haataja 2009, 97). Kun perheessä on vain yksi vanhempi, ei työllistyminen ole aina ongelmatonta. Hoitovastuuta kun ei voi jakaa, voi esim. työmatkat tai epäsäännölliset työajat tehdä työnteon lähes mahdottomaksi. (Lapsiköyhyys on Suomessa kasvussa; Kröger 2005, 206–232.) Parhaiten köyhyysriskiltä suojaa vanhemman työssäkäynti (Työvoimaan kuulumattomien pienituloisuus yhä yleisempää 2008). Aina tosin sekään ei riitä. Jos tekee työtä matalapalkka-alalla, ja on useampi lapsi elätettävänä, voi ansiotuloista huolimatta elää köyhyysriskissä. Ansiotulojen ja sosiaaliturvan yhteensovittaminen voi myös muodostaa köyhyysloukun, jossa on jopa kannattavampaa elää pelkän sosiaaliturvan varassa kuin olla ansiotyössä. (Pylkkänen 2009, 94–95.)

Lapsiperheissä köyhyys merkitsee rajoittunutta yhteiskunnallista toimintakykyä, ja elinolojen jäämistä alle yhteiskunnan keskimääräisen tason. Köyhyysrajan alapuolella elävillä ei ole taloudellista turvaa, jolloin pienikin lisäkulu voi vaikeuttaa perheen elämää useamman kuukauden ajan. (Forsse´n 2012, 112–113; Tiittanen 2001, 49–51.) On laskettu, että yhden vanhemman perheiden tulot ovat keskimäärin vain puolet kahden vanhemman perheiden tuloista, kun vastaavasti menot ovat suhteellisesti suuremmat kuin kahden vanhemman perheillä. On myös laskettu, että yhden vanhemman perheiden kulutusmenot ovat lähes käytettävissä olevien tulojen suuruiset (99,6 %), jolloin liikkumavaraa ei juuri ole. (Pylkkänen 2009, 100–101.) Yhden vanhemman perheet kokevat kolme kertaa kahden vanhemman perheitä useammin olevansa ylivelkaantuneita (Forsse´n 2012, 117).

3.1.1 Toimeentulotuki

Toimeentulotukeen turvaudutaan kun mikään muu toimeentulon lähde ei takaa riittävästi toimeentuloa. Toimeentulotukea saavat jäävät silti vielä yhteiskunnan heikoimmin toimeentulevien joukkoon. Kun tutkimusten mukaan noin joka kymmenes (11,3 % vuonna 2010) yhden vanhemman perhe saa toimeentulotukea, vain 0,2 % kahden vanhemman perheistä ovat oikeutettuja tukeen. Toimeentulotuen kiristyneet saantiehtot jättävät monet sitä tarvitsevat pärjäämään omillaan, sillä lähes puolet (45,3 % vuonna 2010) yhden vanhemman perheistä kokee elävänsä köyhyydessä, mutta eivät silti ole oikeutettuja tukeen. (Forsse´n 2012, 112–118; Kuivalainen 2012.)

Kotkassa vuonna 2012 toimeentulotukea sai 371 yhden vanhemman perhettä, eli 9,9 % kaikista perheistä. Kahden vanhemman perheistä 296 (7,9 % kaikista perheistä) sai toimeentulotukea. (Sahala 2013.) Täysimääräinen toimeentulotuen perusosa on 480,20 euroa kuukaudessa ja yhden vanhemman perheen aikuisella 528,22 euroa (Toimeentulotuki 1.1.2014 lukien 2013).

3.1.2 Elatusapu ja -tuki

Laki lapsen elatuksesta takaa lapselle riittävän elatuksen kummaltakin vanhemmalta. Etävanhempi on velvollinen maksamaan elatusapua lapselle. Elatusavun määrä on vanhempien keskenään sovittavissa, ja se vahvistetaan kunnan sosiaalihuollolla, eli yleensä lastenvalvojalla. Mikäli asiasta ei päästä sopuun, asia ratkaistaan tuomioistuimessa. (Ero perheessä 2012; Elatustukilaki; Laki lapsen elatuksesta.)

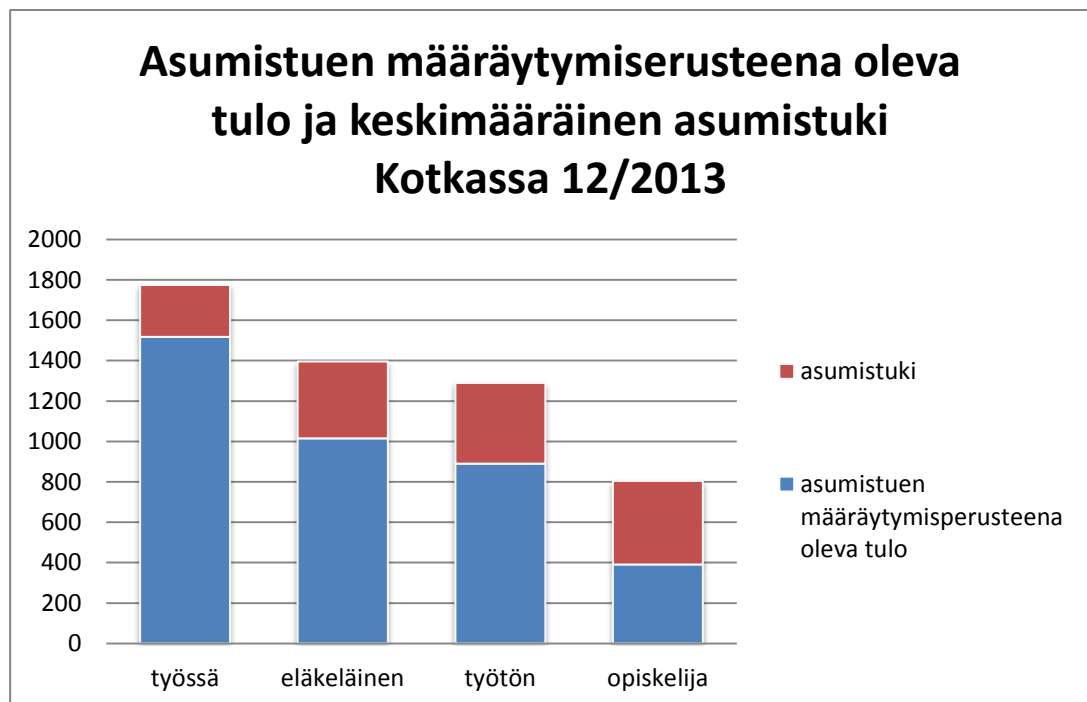
Mikäli lapsen isyyttä ei ole vahvistettu tai elatusapu on määrätty elatustukea pienemmäksi, saa lapsi yhteiskunnalta Kelan maksamana elatustukea. Täysimääräinen elatus-tuki on 153,63 euroa kuukaudessa. Mikäli elatusapu määräytyy elatustukea pienemmäksi etävanhemman tulojen vuoksi, maksaa Kela elatusavun ja elatustuen välisen erotuksen. (Elatusapujen ja elatustukien määrät nousevat 1.1.2014; Elatustukilaki; Laki lapsen elatuksesta.)

Kotkalaisista yhden vanhemman perheistä täysimääräistä elatustukea saa 795 perhettä, eli useampi kuin joka toinen yhden vanhemman perhe (56,8 %), yhteensä 1159 lapses-ta. Perheessä voi olla samanaikaisesti elatustuen ja elatusavun saajia, jos lapsilla on eri etävanhempi. (Elatustuen saajat ja keskimääräiset tuet 2013.)

3.1.3 Asumistuki

Joulukuussa 2013 asumistukea sai 552 kotkalaista yhden vanhemman ruokakuntaa (38,8 % kaikista yhden vanhemman perheistä). Kahden vanhemman perheistä 299 sai asumistukea. Keskimääräinen asumistuki yhden vanhemman perheillä oli 359,71 euroa kuukaudessa. Vuokra-asunnoissa asui asumistuen saajista yhdeksän perhettä kymmenestä (90,8 %). Omistusasunnoissa asuvien keskimääräinen asumistuki oli 181,29 euroa kuukaudessa. (Yleisen asumistuen saajaruokakunnat ja keskimääräiset tuet 2013.)

Yleisin asumistuen määrätymisperusteena oleva tulo kotkalaisilla yhden vanhemman perheillä oli työttömyysetuus (39,3 %). Työssäkäyviä asumistuen saajista oli kolmannes (29,3 %), opiskelijoita 6,34 % ja eläkeläisiä 2,90 %. Loput, eli noin viidennes (22,1 %), oli kotihoidontuella, äitiys- tai vanhempainrahalla tms. Pienimmät tulot olivat opiskelijoilla, joiden keskimääräiset kuukausiansiot olivat 390,71 euroa. Työttömien keskimääräiset kuukausiansiot olivat 890,59 euroa, ja työssäkäyvien 1517,55 euroa kuukaudessa. (Yleisen asumistuen saajaruokakunnat ja keskimääräiset tuet 2013.) (Kuva 11.)

Kuva 11. Asumistuen määrätymisperusteena oleva tulo ja keskimääräinen asumistuki Kotkassa 6/2013 (Yleisen asumistuen saajaruokakunnat ja keskimääräiset tuet 2013)

3.2 Terveydentila

Kansainvälisissä tutkimuksissa on kiistattomasti todennettu, että taloudellisella asemalla on yhteys elämänlaatuun (Forsse ´n 2012, 108–109). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on todennut, että hyvinvoinnin lisäksi myös terveys on epätasaisesti jakautunut suomalaisen väestön kesken. Matalammin koulutetut ja alhaisiin tuloluokkiin kuuluvat sairastavat enemmän ja kuolevat nuorempina kuin korkeammin koulutetut ja hyvätuloiset. Myös työssäkäyvät ovat terveempiä kuin työttömät. Tämä selittyy ainakin osaksi sillä, että hyvätuloisilla on vara valita terveellisempää ruokaa ja osallistua mak-

sullisiin liikuntaharrastuksiin köyhiä paremmin. Työssäkävillä on usein myös käytössä työterveyspalvelut ja varaa maksullisiin terveyspalveluihin. (Sosiaaliryhmien välillä on terveyseroja.)

Yhden vanhemman perheiden aikuisten terveys on heikompaa kuin muiden lapsiperheiden vanhempien (Yksinhuoltajien terveys). Osaksi se selittyy juuri matalammalla koulutustasolla ja heikommalla työllisyydellä. Mutta yhden vanhemman perheiden aikuiset kantavat myös mukanaan tunnekuormaa, joka heikentää heidän koettua ja myös todellista terveydentilaansa. Väsymys, arjen taistelu, ahdistus ja stressi ovat sanoja, joilla yhden vanhemman perheen huoltajat ovat kuvanneet omaa tunnetilaansa. (Roi-vainen & Jalonen 2012, 160–163.)

Yhden vanhemman perheiden äidit kokevat muita äitejä yleisemmin alakuloa ja väsymystä (Yksinhuoltajien terveys). Myös yllätyksellisyys on yleistä yhden vanhemman perheiden huoltajilla. Lähes jatkuvasti sitä kokee lähes neljäsosa (23,1 % vuonna 2010) kaikista yhden vanhemman perheiden huoltajista. Kahden vanhemman perheiden huoltajista siitä kärsii vain vajaa kymmenes (8,2 % vuonna 2010). Hermostuneisuutta kokee yli puolet (53,8 % vuonna 2010) yhden vanhemman perheiden aikuisista ja voimattomuuttakin reilu neljännes (26,9 % vuonna 2010). (Forsse'n 2012, 118–119.)

Kun ihminen joutuu kantamaan yksin vastuuta perheestään, paineet ja väsymys voivat aiheuttaa mielenterveysongelmia, kuten masennusta ja psykosomaattista oireilua. Tiittasen tutkimuksessa kävi ilmi, että moni diakoniatyön asiakkaaksi hakeutunut yhden vanhemman perheen aikuinen kärsi mm. unettomuudesta, masennuksesta, syömishäiriöstä ja paniikkihäiriöstä. Myös tapaturma-alttius näytti lisääntyneen. (Tiittanen 2001, 60–61.) Yhden vanhemman perheen aikuiset ovat myös kertoneet tinkineensä omista tarpeistaan, esim. lääkärissä käynneistä, lääkkeistä ja silmälasihankinnoista, lasten tarpeiden takia. Myös ruoasta on jouduttu tinkimään. (Tiittanen 2001, 51–54.)

3.3 Sosiaaliset suhteet

Anna-Maija Castre'nin (2009) tutkimus perhe- ja sukulaissuhteista eron jälkeen on selvittänyt niitä mahdollisesti hyvinkin monimuotoisia perhe- ja sukulaissuhteita, joita eron jälkeen voi muodostua. Selvää on ainakin se, että useasti eron myötä sosiaalinen

verkosto muuttuu. Joillakin se kapenee, toisilla taas laajenee. Eron myötä voi entisen puolison ystävät ja sukulaiset kadota omasta sosiaalisesta verkostosta, mutta parisuhteen kariuduttua voi myös avautua uusia mahdollisuuksia tavata ihmisiä aiemman parisuhdekeskeisen elämän vastapainoksi.

Castreń (2009) kertoo myös, että Suomessa ydinperheellä ja puolisosuhteella on seurallisuudessa tärkeä rooli. Omista henkilökohtaisista ystävistä halutaan yhteisiä ystäviä, jotta kanssakäyminen helpottuisi, eivätkä omat ystävät muodostuisi parisuhteessa erottavaksi tekijäksi. Kun parisuhde kariutuu, vaikeutuu kanssakäyminen ”parisuhdeystävien” kanssa, ja niillä omilla ystävillä, mikäli niitä vielä on jäljellä, on taas uudenlainen painoarvo.

Kuten jo aiemmin on todettu, yhden vanhemman perheet ovat niitä heikoimmin toimeentulevia, ja myös se vaikeuttaa sosiaalisten suhteiden ylläpitämistä. Lähes neljä kymmenestä yhden vanhemman perheiden aikuisista kokee yksinäisyyttä (Forsseń 2012, 118–119) ja joka kymmenennellä (11 %) ei ole yhtään luottamuksellista ihmissuhdetta. Yhden vanhemman perheellä ei ole varaa matkustaa, eikä pitää yhteyttä sukulaisiin, ei kestitä vieraita eikä harrastaa sosiaalista elämää, kuten käydä ystävien kanssa teatterissa tai ravintolassa syömässä. (Tiittanen 2001, 56.) Henkinen ja fyysinen väsymys sekä huoli taloudellisesta selviämisestä vähentää myös halua hakeutua sosiaalisiin tilanteisiin.

Castreń havaitsi tutkimuksessaan, että kahden vanhemman ja yhden vanhemman perheiden sosiaalisten suhteiden verkostoja erottaa se, että yhden vanhemman perheissä lapset ovat verkoston keskiössä, kun taas kahden vanhemman perheissä puoliso ja sen myötä parisuhde muodostavat keskiön (Castreń 2009, 72–75.) Samaa kertoo myös esim. Suvi Krokin tutkimus, jossa yksinhuoltajaäitien arki pyörii lähes täysin lasten ja heidän tarpeidensa ympärillä, samalla työntäen omat tarpeet syrjään (Krok 2009).

Kun tarkastellaan perheiden sosiaalisia suhteita, ei voi jättää huomioimatta sitä seikkaa, että suuressa osassa lapsiperheitä (44 %) (Lapsista 66 % asuu avioparien perheissä 2012) on vain yksi lapsi. Luontaista, sisarussuhteista muodostuvaa sosiaalista kanssakäymistä, ei siis ole. Yksilapsisia (lapsi alle 17-v.) yhden vanhemman perheitä on lähes 57 000, eli 37 % kaikista yhden vanhemman perheistä. Kotkassa vastaava luku

on 60 %. Kaikista kotkalaisista alle 17-vuotiaista lapsista n. 8 % asuu kahdestaan toisen vanhempansa luona. (Lapsilisän saajat ja maksetut lapsilisät 2013.)

Sosiaalisten suhteiden ongelmat, esim. niiden vähäinen määrä tai pinnallinen laatu, heikentää ihmisen hyvinvoinnin kokemusta. On löydetty yhteys sosiaalisten suhteiden ongelmien ja ennenaikaisen kuoleman riskin välillä, ja se riski on jopa suurempi kuin puhuttaessa tupakoinnin tai liikalihavuuden haittavaikutuksista. Sosiaalisten suhteiden positiivisia vaikutuksia ovat mm. kiintymys, välittäminen, varmuus omasta arvosta, neuvonta ja ohjaus, tukijoiden läheisyys, selviytymisapu, hoivan mahdollisuudet sekä konkreettinen apu. (Bersheid 2006, 52–53.)

3.4 Itsensä toteuttaminen

Abraham Maslow'n kehittämässä tarvehierarkiassa itsensä toteuttaminen on hierarkiassa korkeimmalla. Jotta sen olisi mahdollista toteutua, on kaikkien muiden edeltävien tasojen tultava tyydyttyiksi. Nämä edeltävät tasot ovat fysiologiset perustarpeet, turvallisuuden tarpeet, liittymisen tarpeet ja arvostuksen tarpeet. Kun ihminen kokee, että hän pystyy toteuttamaan itseään, hänellä on kykyä ja mahdollisuuksia saavuttaa unelmansa ja tavoitteensa. Itseään voi toteuttaa esim. maalaamalla, kirjoittamalla, urheilulla, jne. (Vilkko-Riihelä 1999, 470–471.)

Moni yhden vanhemman perheen aikuinen on joutunut luopumaan omista harrastuksistaan, niin taloudellisen tilanteensa vuoksi kuin oman ajan puutteessa. Moni on joutunut luopumaan ylimääräisistä hyödykkeistä, kuten vaateostoksista ja kampaajalla käynneistä. (Tiittanen 2001, 51–52.) Myös yhden vanhemman perheiden lapset jäävät usein maksullisten harrastusten ja vapaa-ajanvietto-mahdollisuuksien ulkopuolelle (Nikkinen 2010; Nuoret ovat huolissaan perheen rahojen riittävydestä 2010).

Työ on monelle se keino ja paikka, jossa voi itseään ja mieltymyksiään toteuttaa. Kun yhden vanhemman perheissä työ ei ole itsestäänselvyys, on heillä huonommat edellytykset toteuttaa itseään. Taloudellisten resurssien puute ja hoivavastuun kasautuminen heijastuvat vahvasti tähän tarvehierarkian korkeimpaan tasoon.

3.5 Onnellisuuden kokemus

Hyvinvointi voidaan nähdä pahoinvoinnin välttämisenä. Pahoinvointia voi aiheuttaa runsas alkoholinkäyttö, kielteiset elämänmuutokset, krooninen stressi, kasautuvat arkipäiväiset hankaluudet, fyysiset sairaudet, työttömyys, turvaton elinympäristö, vieraantuminen, elämän hallinnan tai luottamuksen puute, ja epäoikeudenmukaisuus. Onnellisuusbarometri kertoo, että onnellisuutta heikentävät erityisesti oma alkoholiongelma ja aikuisiällä koetut vääryydet. Raskaat menetykset ja sairaudet eivät niinkään heikennä ihmisen onnellisuuden kokemusta. Niihin ihminen kykenee sopeutumaan. Onnellisuusbarometri kuvaa myös sitä, miten pienituloiset ovat hyvä- ja suurituloisia onnettomampia. Kun tulotaso nousee, onnellisuus lisääntyy, kunnes tietty tulotaso on saavutettu. Sen jälkeen ei eroja enää ilmene. (Ojanen 2009, 27–31.)

Kansainvälisissä tutkimuksissa on todettu, että suomalaiset ovat melko onnellisia. EU-vertailussa olemme kärjessä sekä onnellisuudessa että tyytyväisyydessä elämään (Perhebarometri 2009: Suomalainen onni syntyy parisuhteissa.) Vain 2,5 % yhden vanhemman ja 5,8 % kahden vanhemman perheiden aikuisista ei koe elämäänsä mielekkääksi (Forsse´n 2012, 119). Mutta tutkimukset osoittavat myös, että onnea on vaikea saavuttaa ilman hyvää parisuhdetta. Onnellisuus, seksuaalinen aktiivisuus ja seksuaalielämän tyydyttävyys liittyvät vahvasti yhteen. Onnellisissa parisuhteissa elämän tärkein tukihenkilö on oma puoliso. (Perhebarometri 2009: Suomalainen onni syntyy parisuhteissa.) Yksin eläviltä usein puuttuu se tärkein ja luotettavin, läheinen ihmissuhde. Tie onneen helpottuu kun rinnalla on rakastettu.

Toisaalta, moni yhden vanhemman perheen aikuinen kokee olevansa onnellisempi kuin moni muu: ”*Saatan olla huono-osainen taloudellisesti, mutta muuten niin monia rikkaampi*” (Forsse´n 2012, 116). Elämä eron jälkeen on parempaa, ja ennen kaikkea turvallisempaa ja vapaampaa, kuin elämä huonossa suhteessa, ja siksi kokemus onnellisuudesta nousee väijäämättä esiin: ”*Mun asiat on mahdottoman hyvin - - . Mull ei oo tässä miestä, joka hakkaa mut yöllä, kun se tulee kotiin, mull ei oo miestä, jolleka mä oon tilivelvollinen siitä, mitä mä olen ajatellu*”. (Krok, 2009, 111.) Onnellisuus on erittäin vahvasti subjektiivinen kokemus.

4 TUTKIMUKSEN KULKU

4.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten kotkalaiset yhden vanhemman perheet kokevat hyvinvointinsa, miten he kokevat, että heitä on tuettu, ja miten he toivoisivat, että heitä tuetaan. Pääpaino tutkimuksessa oli yhden vanhemman perheen aikuisen kokemus omasta ja perheensä hyvinvoinnista. Tutkimuksen pohjana on käytetty hyvinvoinnin määrittelyä seuraavista osa-alueista: aineelliset elinolot ja taloudellinen toimeentulo, terveydentila, sosiaaliset suhteet, itsensä toteuttaminen ja onnellisuuden kokemus (Moisio, Karvonen, Simpura & Heikkilä 2008, 14).

Tutkimuskysymyksiksi muotoutuivat:

- Miten yhden vanhemman perheet kokevat hyvinvointinsa?
- Minkälaisena yhden vanhemman perheet kokevat saamansa tuen?
- Minkälaista tukea yhden vanhemman perheet kokevat tarvitsevänsä?

4.2 Tutkimuksen toteutus

Tutkimuksen tärkeimmän tiedon muodostivat tutkittavien omat kokemukset (Puusa & Juuti 2011, 47), ja siksi on päädytty tekemään laadullinen, eli kvalitatiivinen (mm. Metsämuuronen 2000, 9) tutkimus. Tutkittavat valikoituivat satunnaisesti, harkinnanvaraista otantaa (Eskola & Suoranta 1998, 18) käyttäen. Kriteereinä olivat, että tutkittava asuu Kotkassa ja on yksin lastensa pääasiallinen huoltaja. Virallisella huoltosuhteella (yksinhuolto tai yhteishuolto) ei ollut merkitystä. Tutkimusta tehdessä perustettiin mm. Facebook-ryhmä, ”Yhden vanhemman perheet Kotkassa” ja ryhmän jäsenistä osa osoitti halukkuutensa osallistua tutkimukseen. Paikallislehti Ankkuri julkaisi mielipidesivullaan tutkijan kirjoittaman ilmoituksen, jossa etsittiin kotkalaisia yhden vanhemman perheitä tutkimukseen (liite 4). Tutkittavia löytyi myös tutkijan omasta tuttavapiiristä. Tutkittavista yksi valikoitui ns. lumipallo-otannalla (ks. Tuomi & Sarajärvi 2009, 86), jolloin kyselyyn vastannut antoi toisen yhden vanhemman perheen huoltajan yhteystiedot (liite 3). Kaikki tutkittavat olivat vapaaehtoisia ja halukkaita osallistumaan tutkimukseen.

Aineiston kerääminen tapahtui kyselyn (liite 2) muodossa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 74), ja se postitettiin vastaajille saatekirjeen (liite 1) ja palautuskuoren kera. Kysely alkoi taustakysymyksillä (ks. Valli 2010, 104). Niissä selvitettiin mm. vastaajan sukupuoli, lasten iät ja lukumäärä, sekä lasten huolto- ja tapaamisjärjestelyt. Varsinainen kysely oli jaoteltu viiteen aihealueeseen, joita olivat *aineelliset elinolot ja taloudellinen toimeentulo, terveydentila, sosiaaliset suhteet, itsensä toteuttaminen sekä onnellisuuden kokemus*. Jokainen osio sisälsi kysymyksiä siitä, miten tutkittava koki oman hyvinvointinsa liittyen osa-alueeseen, sekä kysymyksiä saadusta tuesta ja tuen tarpeesta. Osassa kysymyksistä oli valmiit vastausvaihtoehdot, joista vastaaja sai valita itselleen sopivimmat. Avoimissa kysymyksissä vastaaja sai vastata omin sanoin. (ks. Eskola & Suoranta, 1998, 87.)

Vastaukset palautuivat postitse. Kahdestakymmenestä neljästä lähetetystä kyselystä palautui kuusitoista. Kaksi vastaajaa ilmoitti, ettei löytänyt arjestaan sopivaa rauhallista hetkeä kyselyn täyttämiseksi. Koska kysely perustui vapaaehtoisuuteen, ei palautumatta jääneitä kyselyjä karhuttu.

Tutkittavien määrä riippui kylläntymispisteestä (saturaatiosta), ja vastaukset alkoivatkin hyvin nopeasti toistaa itseään, eikä tutkimuksen kannalta enää tullut uutta informaatiota (Eskola & Suoranta 1998, 62–63). Tutkimuksen tarkoituksena ei ollut yleistää yhden vanhemman perheiden koettua hyvinvointia, saatua tukea ja tuen tarvetta, vaan löytää niitä mahdollisia osa-alueita, joissa perheet kokivat tukea tarvitsevansa, jotta heidän olisi mahdollista saavuttaa maksimaalinen hyvinvoinnin taso.

4.3 Tutkimuksen analysointi

Tutkimuksen aineisto on analysoitu käyttäen teorialähtöistä sisällönanalyysiä (ks. Eskola 2010, 182–183; Tuomi & Sarajärvi 2009, 117–118). Kysymykset, joissa oli valmiit vastausvaihtoehdot, koodattiin. Avoimien kysymysten vastaukset kirjoitettiin sanasta sanaan, ja redusointiin, eli pelkistettiin. Aineistosta karsittiin kaikki epäolennainen ja kaikki tutkimuksen kannalta olennainen tiivistettiin ja pilkottiin osiin. (ks. Valli 2010, 108–109.) Koska kysely oli jaoteltu eri osa-alueisiin, oli aineiston teemoittelu (ks. Eskola & Suoranta 1998, 175–181) jo peruspiirteiltään tehty.

Seuraavaksi aineisto ryhmiteltiin (klusteroitiin), eli etsittiin aineistosta samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia (ks. Valli 2010, 110). Koska tutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa ihmisten omaa kokemusmaailmaa, ei kaksi vastakkaista näkemystä sulkenut toinen toistaan pois. Kokemus tuen tarpeesta on aina yksilöllinen ja kontekstisidonnainen, eli riippuu siitä ympäristöstä, jossa ihminen elää ja vaikuttaa.

Aineiston ryhmittelyn jälkeen aineisto abstrahoiitiin, eli tutkimuksen kannalta olennainen ja valikoitu tieto poimittiin, ja siitä muodostettiin johtopäätöksiä. Tämän jälkeen näitä yhdistämällä saatiin vastaukset tutkimuskysymyksiin. (ks. Tuomi & Sarajärvi 2009, 111–112, 117–118.)

4.4 Luotettavuus ja yleistettävyys

Koska tutkimuksen otos ei kata riittävän laajasti perusjoukkoa (Metsämuuronen 2008, 51), on selvää, ettei tutkimuksen tuloksia voi yleistää koskemaan kaikkia kotkalaisia yhden vanhemman perheitä. Tutkittavien joukosta puuttuvat mm. toimeentulotuella elävät yhden vanhemman perheet. Yhteydenotto sosiaalitoimistoon ei tuottanut toivottua tulosta, sillä työtilanteeseen vedoten siellä ei ollut mahdollisuutta jakaa kyselyä asiakkaille muun asioinnin yhteydessä. (Sahala 2013.)

Tutkimuksen tulokset perustuivat tutkittavien omiin kokemuksiin, jotka ovat aina subjektiivisia, eikä niiden yleistäminen koskemaan kaikkia yhden vanhemman perheitä ole perusteltua. Luotettavuuden varmistamiseksi on tutkittavien kokemukset pyritty kuvaamaan mahdollisimman tarkasti, jotta tieto pysyisi muuttumattomana. (Aaltio & Puusa 2011, 153–166.)

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

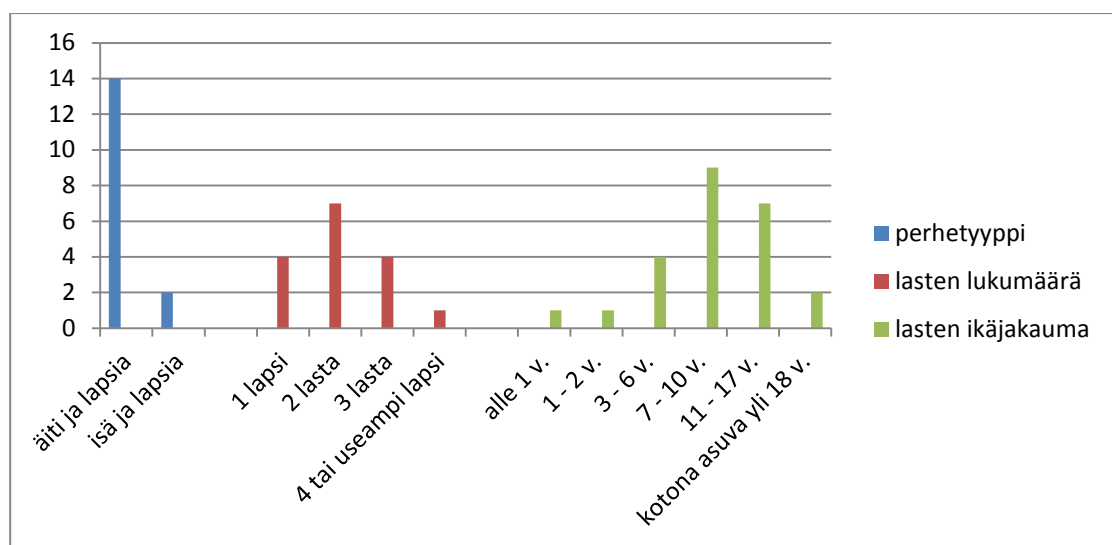
5.1 Taustakysymykset

Vuonna 2012 Kotkassa oli 1399 yhden vanhemman perhettä. Niistä 197 (14 %) oli isä-lapsi-perheitä ja 1202 (86 %) äiti-lapsi-perheitä (Perheet perhetyypin ja lasten lukumäärän mukaan alueittain 1992 – 2012.) Pyrkimyksenä oli löytää tutkimuskohteiksi sekä yhden vanhemman perheiden äitejä että isiä, sopivassa suhteessa. Palautuneista

vastauksista neljätoista (87,5 %) oli äiti-lapsi-perheiltä ja kaksi (12,5 %) isä-lapsi-perheiltä. (Kuva 12.) Näin kumpikin perhetyyppi on tutkimuksessa edustettuna.

Lapsiluku kotkalaisissa yhden vanhemman perheissä vaihteli vuoden 2012 tilastoissa yhden ja kuuden lapsen välillä. Yksilapsisia kaikista yhden vanhemman perheistä oli 60 %. Perheitä, joissa oli neljä tai useampi lapsi oli 2,4 %. (Perheet perhetyypin ja lasten lukumäärän mukaan alueittain 1992 – 2012.) Tutkimuksessani yksilapsisia perheitä oli neljä (25 %) ja yksi (6,2 %) perhe, jossa oli neljä tai useampi lapsi. Eniten vastaajia oli kaksilapsisista perheistä (seitsemän perhettä, eli 44 %). (Kuva 12.)

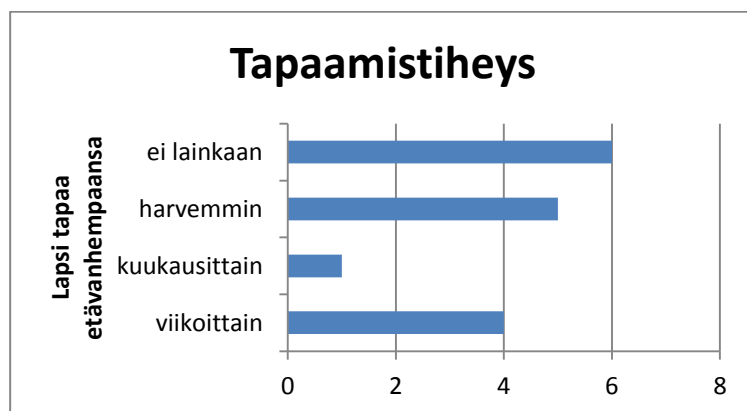
Kysymys lasten iästä oli jaettu kuuteen ikäryhmään. Alle 1-vuotias lapsi oli yhdellä vastaajaperheellä, samoin kuin 1–2-vuotiaita. 3–6-vuotiaita oli neljällä perheellä ja 7–10-vuotiaita yhdeksällä perheellä. 11–17-vuotiaita lapsia oli seitsemällä perheellä ja kotona asuvia yli 18-vuotiaita kahdella perheellä. (Kuva 12.)

Kuva 12. Tutkimukseen osallistuneiden perheiden rakenne (N=16)

Suurimmalla osalla (12 vastaajalla, eli 75 prosentilla) lapset asuivat pääsääntöisesti vastaajan luona. Kahdella vastaajalla oli jaettu vanhemmuus, ja kahdella osa lapsista asui osan aikaa muualla. Vastaajista neljä kertoi lastensa tapaavan viikoittain toista vanhempaansa. Kuukausittain toista vanhempaansa tapasi yhden vastaajan lapset ja harvemmin viiden vastaajan lapset. On mainittava, että saman vastaajaperheen lapsilla oli erilaisia tapaamistiheyksiä. Toista vanhempaansa eivät tavanneet lainkaan kuuden

vastaajan lapset. Osalla heistä toinen vanhempi oli kuollut tai isää ei ollut lainkaan. (Kuva 13.)

Kuva 13. Tapaamistiheys (N=16)

Vastaajista kymmenellä oli yksinhuoltajuus ja seitsemällä yhteishuoltajuus. Yhdellä vastaajalla oli sekä yksin- että yhteishuoltajuus (eri lapset). Keskimääräinen yksinoloaika oli 5,6 vuotta. Pisimmillään yksinoloaikaa oli kertynyt 13 vuotta ja lyhimillään puoli vuotta. Kolme vastaajaa oli ollut yksin lapsen/lasten kanssa lapsen/lasten syntymästä asti.

Tutkimukseen vastanneista kolmetoista (81 %) oli työelämässä. Työttömänä, perhepäällä tai opiskelijana oli neljä vastaajaa. Yksi vastaaja opiskeli työn ohessa.

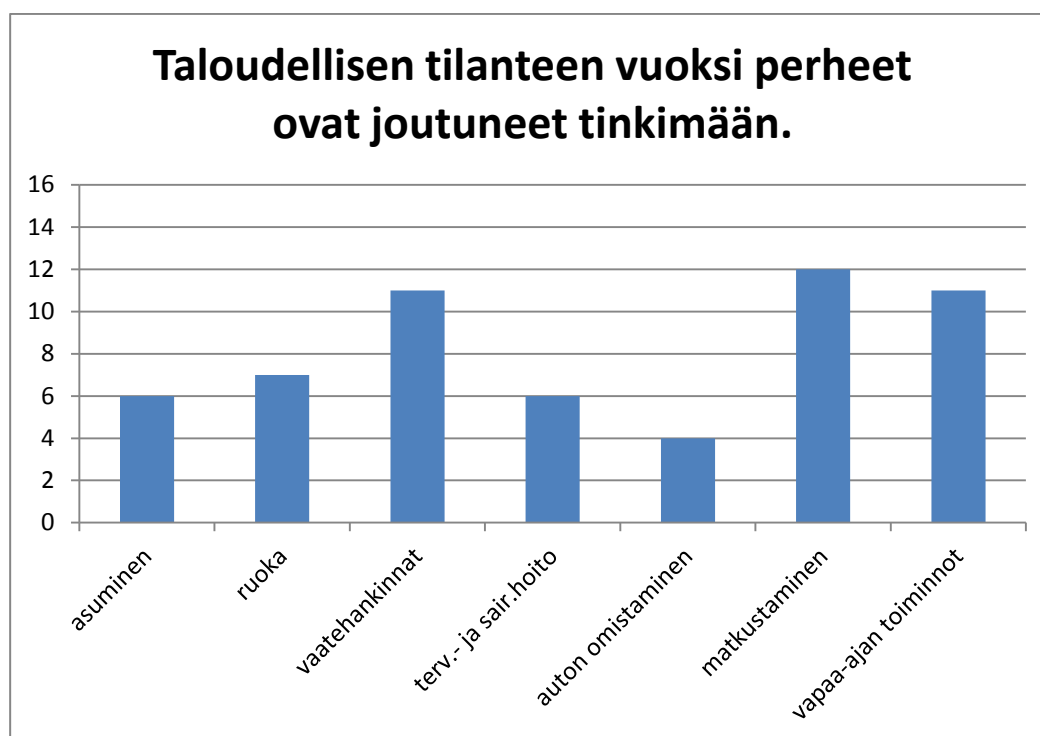
Koska tutkittavat valikoituivat vapaaehtoisuuden periaatteella, on mahdollista, että perheillä, joilla on suuria ongelmia, ei tähän tutkimukseen ollut mahdollisuuksia osallistua. Kaikki tavanomaisesta poikkeava voidaan kokea ylimääräisenä rasitteena. Vastaavasti perheet, joissa hyvinvointi ja jaksaminen koetaan hyväksi, ei ehkä kokeneet tätä tutkimusta tarpeelliseksi eivätkä siksi halunneet osallistua.

5.2 Aineelliset elinolot ja taloudellinen toimeentulo

Kolmetoista vastaajaa kuudestatoista (81 %) kertoi olleensa huolissaan taloudellisesta tilanteestaan. Yhtä monta vastaajaa koki yhteiskunnalta saadun taloudellisen tuen riittämättömänä. Lapsilisää sai vastaajista jokainen, elatustukea viisi vastaajaa ja kuusi elatusapua. Samoin kuusi vastaajaa sai asumistukea. Toimeentulotukea ei saanut yksi-

kään vastaajista. Kolme vastaajaa sai perhe-eläkettä, yksi opintotukea ja yksi kotihoitotukea.

Taloudellisen tilanteen vuoksi oli jouduttu tinkimään. Iso osa vastaajaperheistä oli tinkinyt matkustamisesta (12/16) ja vapaa-ajan toiminnoista (11/16). Muutamit vastaajat kertoivat, että lapsen harrastukset oli mahdollistettu, mutta samalla vastaaja itse oli joutunut tinkimään omista harrastuksistaan ja esim. hierojalla käynneistä. Vaatehankinnoista tingittiin yhdessätoista vastaajaperheessä. Myös ruoasta on tingitty lähes puolessa (44 %) vastaajaperheistä: *”Itse tingin myös ruoasta, lapsen tarpeet sain ylläpidettyä.”* Asumisesta (mm. lämmityskuluista ja asumismuodosta) ja terveyden- ja sairaushoitokuluista tinki kuusi vastaajaperhettä. Neljä vastaajaa kertoi tinkineensä auton omistamisesta. (Kuva 14.)

Kuva 14. Taloudellisen tilanteen vuoksi perheet ovat joutuneet tinkimään. (N=16)

Erityisen haastavaksi koki useampi perhe työn ja perheen yhteensovittamisen. Työssä on käytävä, jotta saa lapset elätettyä, mutta samalla lasten kanssa vietetty aika jää vähäiseksi. Vuorotyötä tekevä vastaaja oli joutunut jättämään hyväpalkkaisen työn, koska kouluikäiselle lapselle ei löytynyt hoitajaa. Useampi vastaaja kertoi haastavaksi saada lapsilleen hoitopaikkaa ilta- ja viikonlopputöiden ajaksi. Vastauksista kävi ilmi

myös se, ettei yksin perhettään elättävä voi tehdä pätkätöitä, koska se aiheuttaa tuloihin epäsäännöllisyyttä: *”Helpompi on olla kokonaan työtön.”*

Harva vastaajista kertoi hakeneensa tai saaneensa apua. Lähinnä apua oli saatu lähisukulaisilta, useimmiten omilta vanhemmiltaan, ja saatu apu oli rahaa, ruokaa ja lastenhoitoapua. Vain kotihoidontuella ja pitkällä sairauslomalla oli saatu sosiaalitoimistosta apua toimeentulotukena. Yhteiskunnan tuen vähäisyyttä myös ymmärrettiin: *”Tässä taloudellisessa tilanteessa kun yhteiskunnan rahat on loppu, en edes odota apua kaupungilta.”*

Yleisesti koettiin, että taloudellinen niukkuus on yhden vanhemman perheissä suuri ongelma. Vain kolme vastaajaa, kumpikin isävastaajista ja yksi äitivastaaja, kertoi olevansa tyytyväisiä taloudelliseen tilanteeseensa. Vaikka työttömyyttä esiintyy kummankin sukupuolen edustajilla, miesten korkeamman palkkatason vuoksi työelämässä olevat yhden vanhemman perheen isät pärjänvät äitejä paremmin taloudellisesti.

Vaikka vastaajista suurin osa (13/16) oli työelämässä, koki suurin osa vastaajista, etteivät rahat riitä edes välttämättömiin kuluihin. Oli mielenkiintoista huomata, ettei asumistukea saanut kuin kuusi vastaajaa. Oletetusti asumistuen tarkoituksena olisi tasoittaa tuloeroa yhden ja kahden vanhemman perheiden välillä. On siksi ymmärrettävää, että yhteiskunnan taloudellinen tuki koettiin riittämättömäksi. Huoli taloudellisesta pärjäämisestä on ilmeinen.

Taloudellista huolta aiheuttivat myös haasteet työn ja perheen yhteensovittamisessa. Vuorotyö on monille yhden vanhemman perheille täysi mahdottomuus. Onnistuakseen se vaatii erittäin hyvän lähitukiverkoston, jota läheskään kaikilla ei ole. Vuorotyöstä luopuminen on taloudellinen takaisku. Myös pätkätöiden tekemisen haasteet tulivat tutkimuksessa ilmi. Kun perheen taloudellinen toimeentulo on yhden aikuisen varassa, tulojen säännöllisyys on elinehto. Tulojen ja työttömyysturvan yhteensovittaminen aiheuttaa epäsäännönmukaisuutta tuloihin. Koska yhden vanhemman perheet elävät ”kädestä suuhun”, pienikin viivästys maksupäivässä aiheuttaa taloudellista huolta.

Vastaajilla oli runsaasti ehdotuksia yhden vanhemman perheiden tilanteen helpottamiseksi. Yksinhuoltajakorotus kotihoidontukeen olisi aivan välttämätön, jos sen halutaan olevan todellinen vaihtoehto myös yhden vanhemman perheille. Erityisesti heille, jot-

ka toimivat pienen lapsen ainoana pääasiallisena huoltajana, työssäkäynti voi osoittautua äärimmäisen raskaaksi. Yksi vastaajista kertoi oman tilanteensa helpottuneen aloitettuaan osittaisen hoitovapaan, päivittäisten työtuntien jäädessä kuuteen. Tällaista vaihtoehtoa määräaikaista työsuhteita tekevien on mahdoton hyödyntää.

Korotuksia tai saamisehtojen muutoksia kaivattiin myös lapsilisään, elatustukeen sekä asumistukeen. Lapsilisään toivottiin porrastusta tulojen mukaan sekä sen jatkumista kahdeksaentoista ikävuoteen asti. Elatustukeen toivottiin korotusta, jotta se riittäisi lasten kasvaviin menoihin. Asumistuen saamisehtoihin toivottiin muutosta, jotta työelämässä oleva yhden vanhemman perheen huoltaja saisi asumistukea: *”Asumiskustannukset yhtä suuret kuin kahden vanhemman taloudessa”*. Asumistukea toivottiin myös omistusasunnon todellisiin kuluihin. Nyt vuokra-asuminen on ainoa taloudellisesti järkevä vaihtoehto.

Kun asumistukea saavista yhden vanhemman perheistä yhdeksän kymmenestä asuu vuokralla, kertoo se jotakin yhteiskunnallisesta rakenteesta. Tukea saadakseen on luovuttava omistusasumisesta, eikä pienituloisille anneta mahdollisuutta kartuttaa omaisuuttaan omistusasunnon muodossa. Yksi vastaajista kertoi muuttaneensa useamman kerran, samaan tahtiin kun oma työmarkkina-asema muuttui. Työssä ollessa oli varaa asua omistusasunnossa, mutta työttömäksi jäätyään oli muutettava vuokra-asuntoon. Tämä varmasti rasittaa yhden vanhemman perheen hyvinvointia ja arjen tasapainotumista.

Vastauksista ilmeni toive, että veroprosenttia tulisi alentaa yhden vanhemman perheilä, ja päivähoitomaksuissa tulisi paremmin huomioida pienituloiset yhden vanhemman perheet. Tukea toivottiin harrastekuluihin, esim. yksinhuoltaja-alennuksia uimahallilippuihin. Myös *”ns. kansalaispalkalla, eli perustulolla valtion toimesta”*, oli kannattajansa.

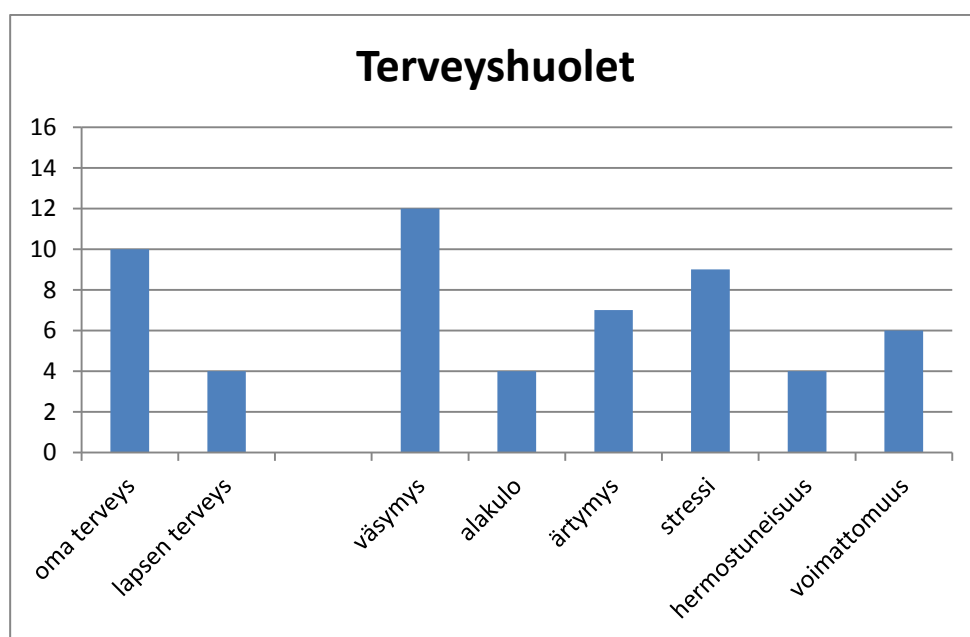
5.3 Terveydentila

Vastaajista kymmenen (62,5 %) kertoi olleensa huolissaan omasta terveydestään. Vastauksista ilmeni, että huolena ovat olleet mm. mielenterveysongelmat, selkävaivat sekä syöpä. Ainoastaan syöpää sairastanut kertoi olevansa tyytyväinen yhteiskunnalta saamaansa tukeen: *”Sairastin vastikään syövän ja olen erittäin hyvässä tarkkailussa*

sen puolesta.” Paras henkinen tuki oli vastaajan mielestä oma lapsi: *”Sairastuttuani suurin tuki on ollut omasta lapsesta, joka ei sitä varmaan ole rankaksi kokenut, ainoastaan olemalla.”*

Pitkään jatkuva ahdistus, stressi ja *”elämän suorittaminen”* olivat selkeitä terveyttä heikentäviä tekijöitä. Kaikilla ei ollut mahdollisuuksia pitää itsestään huolta liikkuamalla ja syömällä riittävästi. Joidenkin vastaajien riittämätön mahdollisuus lepoon, ja toisaalta virkistytymiseen, oli huolestuttavaa. Lastensa terveydestä kantoi huolta joka neljäs vastaaja.

Väsymyksestä kärsi lähes kaikki vastaajat (12/16). Stressaantuneeksi koki itsensä yhdeksän vastaajaa (56 %) ja ärtyneeksi seitsemän (44 %). Voimattomuutta tunsu kuusi (37,5 %) vastaajaa, ja hermostuneisuutta ja alakuloa neljä (25 %) vastaajaa. (Kuva 15.)

Kuva 15. Koetut terveyshuolet (N=16)

Tutkituissa yhden vanhemman perheissä huolta aiheutti erityisesti oma jaksaminen: *”Koska kroppa reagoi loputtomaan stressiin ja ei enää jaksa?”* Oma ahdistava tilanne antoi aihetta huoleen myös suhteessa lapseen. Pelättiin, että huono liitto oli vahingoittanut lapsia. Perheessä, jossa lapsilla ei ollut lainkaan toista vanhempaa, korostui tarve korvata puuttuva vanhempi: *”On surullista, että heiltä puuttuu isä. Sen takia yritän olla mahdollisimman tehokas.”*

Työn ja perheen yhteensovittamisen haasteet heijastuivat vastauksissa huolena omasta jaksamisesta. Työpäivän jälkeen ei enää ole voimia perheelle: *”Olen väsynyt ja tuntuu, että hoidan puolella teholla sekä työt että lapsen kasvatuksen.”* Yksin lapsista huolehtiminen koettiin niin henkisesti kuin fyysisestikin raskaaksi. Apua toivottiin niin oman ajan mahdollistamiseksi kuin työssä käynnin helpottamiseksi. Tukiperheiden tarve tuli myös esiin tutkimuksessa. Työn ja perheen yhteensovittaminen yhden vanhemman perheissä kaipaisi joustoa ja tukikeinoja. Yhden vanhemman perheiden lapset joutuvat kahden vanhemman perheiden lapsia enemmän viettämään aikaa yksin kotona, ja huoltajat kokevat riittämättömyyttä ja huonoa omaatuntoa.

Terveystä pyrittiin mahdollisuuksien mukaan pitämään huolta mm. liikkumalla ja syömällä terveellisesti: *”Yritän syödä terveellisesti, en käytä alkoholia.”* Myös riittävän unen saanti ja omasta ulkonäöstä huolehtiminen koettiin tärkeiksi oman terveyden ylläpitämisessä. Yksi vastaajista kertoi käyneensä terapiassa: *”Halusin uusia, terveitä näkökulmia elämään ja se ehdottomasti kannatti! Antoi todella paljon.”*

Omat ystävyys-suhteet ja oma aika näyttäytyivät erityisesti voimaa antavina tekijöinä. Vastaavasti kolme vastaajaa kertoi oman ajan puutteen olevan suurin hyvinvointia uhkaava tekijä: *”En käy missään tai harrasta mitään, pelkään että tulen olemaan yksin hyvin pitkään.”* Kuntoiluun tai muuhun hyvinvoinnin kohentamiseen ei kaikilla ole omaa aikaa, eikä taloudellisia edellytyksiäkään. Tukea toivottiin siksi erityisesti lastenhoitojärjestelyihin, jotta oma aika ja kuntoilu aikuisten kesken olisivat mahdollisia. Työnantajalta toivottiin alennuksia kuntoiluun, sekä yleisiä alennuksia yhden vanhemman perheille, jotta kuntoiluun olisi taloudellisesti varaa. Myös lasten harrastuksiin toivottiin tukea.

5.4 Sosiaaliset suhteet

Yhden vanhemman perheiden sosiaalinen verkosto näytti rajoittuvan lähisukulaisiin ja muutamiin läheisiin ystäviin. Vastaajan omat vanhemmat, tai ainakin toinen heistä, oli lähes kaikkien tukena. Muutamilla asuinpaikkojen pitkä etäisyys hankaloitti yhteydenpitoa. Joillakin vastaajilla tukiverkosta oli hyvinkin runsaasti, mutta joukossa oli myös heitä, jotka kokivat olevansa todella yksin. Riittämättömäksi oman lähitukiverkostonsa koki kuusi (37,5 %) vastaajaa. Neljä vastaajaa kertoi olevansa niin yksin, ettei ollut ketään kenen puoleen voisi hädän hetkellä, esim. ollessa itse sairaana, tur-

vautua. Yksinäisyydestä kärsi kuusi (37,5 %) vastaajaa, ja neljä (25 %) kertoi, ettei ollut ketään kenen kanssa omat ilot ja surut voisi jakaa.

Yksin lapsesta tai lapsista huolehtimisen koki useampi vastaaja helppona vaihtoehtona: *”En ole ikinä joutunut riitelemään lapseen liittyvistä asioista. Hyvässä ja pahassa minun valintani ja ratkaisuni ovat olleet ainoat joilla on merkitystä”*, tai kuten toinen isävastaajista totesi: *”Syyllinen löytyy aina peilistä jos jokin asia menee pieleen.”*

Lasta koskevista asioista yhden vanhemman perheiden aikuiset keskustelivat ystäviensä (9/16) ja lähisukulaistensa kanssa. Vain kolme vastaajaa kertoi keskustelewansa lapsen asioista lapsen toisen vanhemman kanssa. Lasta koskevista asioista keskusteltiin myös mm. päiväkotihenkilökunnan, opettajien, lastensuojelutyöntekijöiden, terapeuttien, lääkäreiden, kouluterveydenhoitajien, neuvolan ja perheneuvolan työntekijöiden kanssa. Vastaajien joukossa oli myös heitä, jotka kokivat keskustelewansa *”hyvin vähän kenenkään kanssa”*, mutta kaipasi *”ehkä muidenkin näkökantoja tiettyihin asioihin.”* Vertaistuen tarve ilmeni myös vastauksista: *”Keskusteluseuraa, vertaistukea.”*

Konkreettista apua arjen askareisiin oli saatu lähinnä lastenhoitoapuna omilta vanhemmilta: *”Iloitsen vanhemmistani, jotka jaksavat auttaa ja tukea perhettäni”*. Apua oli saatu myös keskusteluapuna kriisitilanteissa seurakunnalta, perheneuvolasta ja neuvolasta, sekä mielenterveyskeskuksesta. Myös lastensuojelu oli tarjonnut tukea vaikeissa elämäntilanteissa. Toisaalta koettiin, ettei ole saanut riittävästi tukea, kun itse vielä on ollut kykenevä perheestään huolehtimaan: *”Työssäkävyyien vanhempien, joilla ei ole päihde tms. ongelmia, tuki on unohdettu!”*

Tukea kaivattiin erityisesti lastenhoidossa. Moni vastaaja kaipasi aikaa sekä itselleen että aikaa yhdessäoloon erikseen jokaisen lapsen kanssa: *”Kaipaisin apua pienemmän lapsen hoitoon, jotta voisin antaa huomiota isommalle lapselle: auttaa läksyissä, viellä harrastuksiin, pitää sylissä, lukea yhdessä.”* Lastenhoitoapua kaivattiin myös mm. lääkärikäyntien ajaksi tai työnhaun mahdollistamiseksi: *”Sula mahdollisuus tehdä hakemuksia taikka mennä haastatteluun. Täysi mahdollisuus työllistyä, jos lapsi on täysipäiväisesti kotona!”* Usea vastaaja mainitsi erityisen haastavaksi saada lastenhoitojärjestymään työn ajaksi. Päivähoitoikäisten hoito on järjestynyt, mutta kouluikäisille ei hoitoa ole tarjolla. Lyhytaikaista ja poikkeustilanteissa tarvittavaa lastenhoitoa,

vertaistukitoimintaa, varamummo- ja varapappapalvelua sekä *”isä-kaveria lapselle, jolla ei ole isää”* peräänkuulutettiin. Järjestöjen tarjoamat lastenhoitopalvelut koettiin saavuttamattomiksi vaihtoehtoiksi: *”- - älyttömän kalliita.”*

Sosiaalisten suhteiden epätasainen jakautuminen oli ilmeistä tutkimusvastauksille. Kyselyssä ei selvitetty yhden vanhemman perheiden aikuisten mahdollista seurusteluhdetta, mutta sen olemassaolo tai sen puute näkyi selkeästi muutamista vastauksista. Läheinen ihmissuhde on merkittävä hyvinvointia lisäävä tekijä. Sen puuttumisen korvaamiseksi tarvitsee ihminen läheisiä ystävyys- tai sukulaissuhteita, mutta osalta vastaajista puuttuivat myös ne. Todella yksinäisiä koki olevansa muutama vastaaja.

Aikuisen seuran puute voi korvautua sillä, että lapset ovat aina tai lähes aina seurana. Erityisesti heillä, jotka ovat ns. totaaliyksinhuoltajia, eli lapsi ei tapaa toista vanhempansa lainkaan, korostui tarve saada jakaa ajatuksia toisen aikuisen kanssa ja saada sitä omaa aikaa sen mahdollistamiseksi. Ne perheet, jotka eivät saa hoitoapua, ovat todella hankalassa asemassa. Tukiperheitä ei ilmeisesti ole tarjolla riittävästi, jotta näillekin huoltajille tarjoutuisi mahdollisuus keskittyä hetken omaan itseensä ja hyvinvoinnistaan huolehtimiseen: *”Olen hakenut tukiperhettä lapselle oman jaksamisen vuoksi, sitä emme kuitenkaan ole saaneet.”*

5.5 Itsensä toteuttaminen

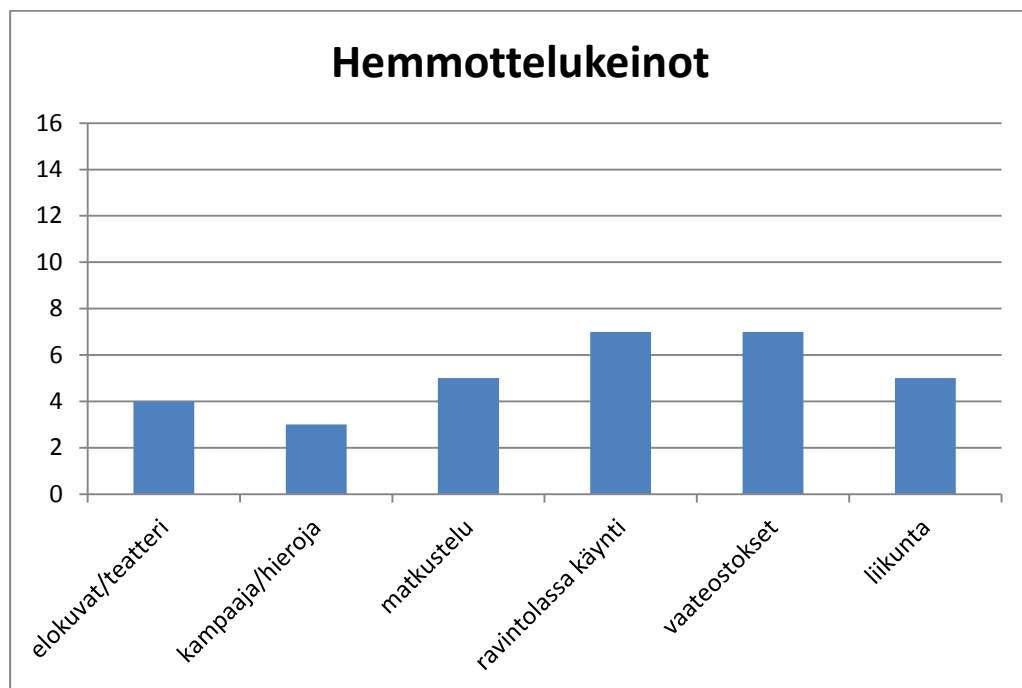
Vaikka suurin osa tutkituista oli työelämässä, monet heistä kokivat työn raskaana: *”Olen todella väsynyt iltaisin enkä jaksa enää tehdä mitään työpäivän jälkeen.”* Vastaajista viisi (31,2 %) kertoi, ettei ollut lainkaan aikaa itselleen ja omille harrastuksilleen. Ongelmana olivat lastenhoidon puuttuminen ja rahojen riittämättömyys. Erityisesti pienten lasten vanhemmilla oman ajan mahdollistuminen näyttäytyi hankalana: *”Lasten ollessa pienempiä, olisin kaivannut lisää lastenhoitoapua, jotta olisin saanut harrastaa jotain.”*

Neljän vastaajaperheen lapsilla ei ole mahdollista harrastaa. Yhtenä syynä on taloudellinen tilanne. Yksi vastaajista kertoi, että pystyy kustantamaan vain yhden lapsen harrastuksen: *”Nuorimmainen haluaisi soittaa selloa, mutta rahani ei riitä molempien siskosten musiikkiharrastukseen.”* Osalla lasten harrastamisen esteenä on myös kulje-

tusmahdollisuuden puuttuminen: ”En voi kuljettaa heitä oman asuinalueen ulkopuolelle.”

Yksi vastaajista kertoi haaveilevansa opiskelusta, mutta on joutunut toteamaan, ettei se ole tässä elämäntilanteessa mahdollista: ”Jää omassa kehityksessä loukkuun, ei ole aikaa opiskella tai kehittää itseään ammatillisesti, eikä varaa jäädä opintotuella.”

Suurimmat erot perheiden kesken näyttäytyi hemmottelumahdollisuuksissa. Toisilla on mahdollisuuksia niin matkusteluun kuin teatterikäynteihin, vaateostoksiin ja kampaajalla käyntiin, kun taas toisilla ainoa keino hemmotella itseään on: ”Juomalla aamukahvin kun lapset nukkuvat yhä.” Kaiken kaikkiaan yhden vanhemman perheiden mahdollisuudet hemmotteluun ja harrastamiseen, eli itsensä toteuttamiseen, olivat vähäiset. (Kuva 16.)

Kuva 16. Yhden vanhemman perheiden mahdollisuudet hemmotteluun (N=16)

Rajallisista mahdollisuuksista huolimatta perheen kesken vietetään aikaa. Perheet tekevät mm. kotiaskareita yhdessä: ”Perusarkea, kauppa, ruoanlaitto, siivous, pyykinpesu, telkkarin katsominen.” Laatu-aikaa yhden vanhemman perheissä vietetään myös retkeillen, pyöräillen, leikkipuistossa leikkien, urheillen ja pelaten.

Neljä vastaajaa kertoi saaneensa perheelleen järjestöiltä tuetun loman, mutta muuta tukea ei vapaa-ajan viettoon juuri ole saatu. Yhden vastaajan lapset ovat kuitenkin saaneet muutamana vuotena toimeentulotukea 300 euroa lasta kohti harrastustoimintaan. Toinen vastaaja kertoi saaneensa tukea lasten harrastuksiin sukulaisilta ja ystävilä kuljetusten ja taloudellisen avun muodossa.

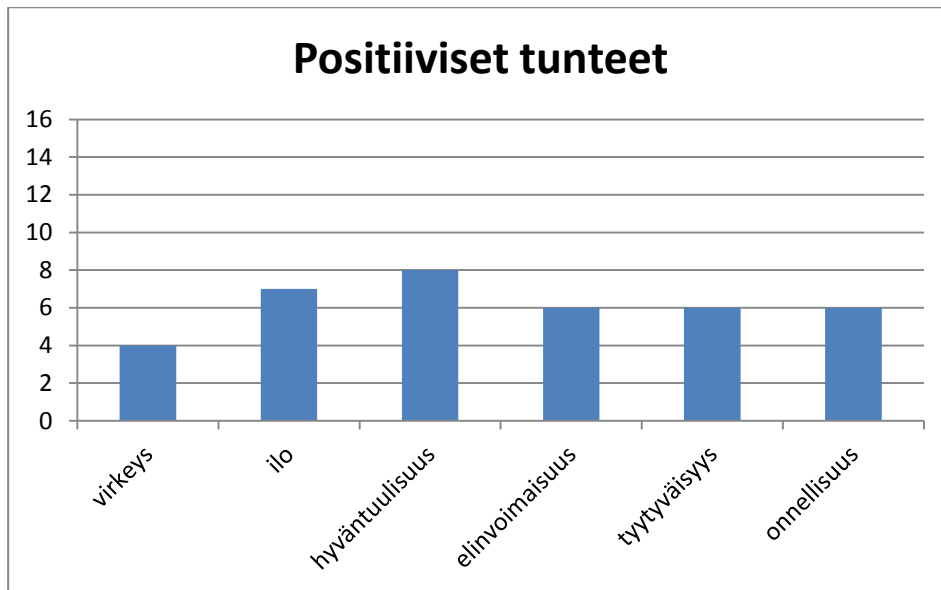
Harrastustoiminnan mahdollistamiseksi vastaajat toivoivat lastenhoitopalveluja ja alennuslippuja mm. kylpylöihin. Myös kesäviettopaikkoja kaipailtiin lähiseuduilta. Lapsiperheille suunnattuja toimintoja peräänkuulutettiin: *”Nyt kun olen töissä, meillä olisi varaa tehdä jotain mutta ideat on vähissä. Kotkan seudulla ei oikein ole toimintaa lapsiperheille.”* Jotta yhteistä vapaa-aikaa olisi riittävästi, toivottiin myös työajan lyhentämisen mahdollisuutta yhden vanhemman perheissä: *”- - jotta yhteiselle vapaa-ajalle jäisi tilaa kiireisessä arjessa.”*

Vastaajista suurin osa oli vastaushetkellä työelämässä. Osalle työ on mielekästä vastapainoa perhe-elämälle, mutta osalle se aiheuttaa lisää huolta. Työajat ovat joillakin epäsäännölliset, ja siksi heidän on haastavaa saada lasten hoito järjestettyä. Huolta näytti aiheuttavan erityisesti ajan riittämättömyys. Harrastuksille ei enää löytynyt tilaa.

Raskaan arjen vastapainoksi harvalla yhden vanhemman perheellä on mahdollisuuksia irtiottoon arjesta ja hemmotteluun. Juuri ne perheet, jotka eniten mielekästä vapaa-ajan toimintaa tarvitsisivat, jäävät sitä vaille. Silti näissäkin perheissä on tarve järjestää vaihtelua arkeen, ja vapaa-ajanviettomahdollisuudet kehitetään olemassa olevien resurssien puitteissa. Lapset ja heidän tuomansa ilo korostui vastauksissa. Vastauksista huokui myös suru siitä, ettei pysty lapsilleen antamaan enempää. Yhdessä vietetty aika oli kuitenkin tärkeintä: *”Iloitsen yhteisistä hetkistä lasten kanssa.”*

5.6 Onnellisuuden kokemus

Kyselyyn vastanneista yhden vanhemman perheiden huoltajista onnelliseksi itsensä koki kuusi vastaajaa (37,5 %), ja hyväntuuliseksi ja iloiseksi noin puolet vastaajista. Virkeäksi tunsivat itsensä ainoastaan neljä vastaajaa (25 %), ja elinvoimaiseksi ja tyytyväiseksi kuusi (37,5 %). (Kuva 17.)

Kuva 17. Koetut positiiviset tunteet (N=16)

Elämän tasapainon saavuttamisen esteenä oli muutamilla vastaajilla ex-puolisoon liittyvät haasteet: *”Ex-mies on taustalla, ja juuri kun saan otteen elämästä, hän uhkailee oikeusjutulla tms.”* Yksi vastaajista kertoi eroon liittyvien juridisten seikkojen pitkitymisestä, ja kestäneen jo vuosia: *”Ehdottomasti haluaisin jo tasapainottaa elämäni ja alkaa jo elämään uudestaan.”*

Taloudellinen epävakaus heijastui vääjäämättä vastaajien onnellisuuden kokemukseen: *”Rahallahan ei onnea saa, voi toki olla onnellinen köyhänäkin, mutta kyllä se raha vaan auttaa monissa asioissa.”* Taloudellisen tasapainon saavuttamiseksi haaveiltiin mm. vakituisesta työstä ja paremmasta palkasta.

Onnellisuuden saavuttamiseksi kaivattiin omaa aikaa, ja jopa tietynlaista itsekkyyttä: *”--elää enemmän itselleni, oppia itsekkäämmäksi.”* Oman ajan järjestämisen ehtona koettiin kuitenkin, että lapsella on hyvä ja turvallinen hoito: *”Pääpaino on siinä tunteessa, että lapsi on turvallista jättää hoitajan vastuulle. Jos tunne ei tule, on koko ajan kiire lapsen luo, eikä omasta ajasta ole hyötyä.”*

Yhden vanhemman perheet haaveilevat hyvinkin tavallisista asioista, kuten isommasta kodista, uudesta autosta, yhteisestä vapaa-ajasta, elämän tasapainottumisesta, ulkomaanmatkoista, lastenhoitajasta, omasta ajasta, terveenä pysymisestä ja arjen sujuvuudesta. Yksi lapsikin oli saanut oman haaveensa kyselyvastauksien joukkoon: *”Leikkimökki. (Lapsi toivoo).”*

Vaikka kolme vastaajaa kertoi haaveilevansa elämänkumppanin löytymisestä, yksi totesi sen toteutumismahdollisuuksien olevan olemattomat: *”Uutta parisuhdetta ei voi ajatellakaan, kun ei ole aikaa tutustua kehenkään. Lapsille ei voi esitellä kovin montaa isäpuolta/miestä ja ilman lapsia ei pääse minnekään.”*

Vastaajilta kysyttiin, millä kolmella sanalla he kuvaisivat tämän hetkistä tilannettaan. Sanoissa ilmeni tunteita aina väsymyksestä ja turhautuneisuudesta onnellisuuteen ja energisyyteen. Yhden vanhemman perheiden elämää kuvasivat myös sanat loppuun kulunut, uupunut, vihainen, uniongelmainen, oravanpyörä, köyhä ja toivoton. Positiivisia tuntemuksia ilmaisivat sanat kuten rauhallinen, hyvinvoiva, tasapaino, selviäjä, onnistuja, itseni herra sekä toiveikas. (Kuva 18.)

energinen	kiireinen	kohtalainen
huolehtiva	köyhä	muutoshakuinen
hyvinvoiva	loppuun kulunut	pysähtynyt
hyvä	oravanpyörä	onnellinen kun lapsi on terve ja onnellinen
iloinen	toivoton	ylisuorittaja (en pyydä varmaan tarpeeksi apua??)
itseni herra	turhautunut	
onnellinen	uniongelmainen	
onnellinen äiti	uupunut	
onnistuja	vihainen	
optimistinen	väsynyt	
positiivinen	väsynyt äiti	
rauhallinen	yksinäinen	
selviäjä		
tasapaino		
tasapaino		
toiveikas		
valoisa		

Kuva 18. Sanat joilla vastaajat kuvasivat olotilaansa

Vastauksista kävi ilmi, että moni yhden vanhemman perhe on kokonaisuus, jossa pidetään yhtä: *”Perheemme on tiivis ja olemme tärkeitä toisillemme.”* Lapset koettiin voimaa antavina ja erityisesti vanhemmat lapset, koettiin myös itselle tärkeiksi tuki-joiksi ja seuranpitäjiksi: *”Välillä tunsin kahdestaan lapsen kanssa olemisen yksinäiseksi, toisaalta en enää koska lapsi on jo niin ”vanha”.”*

Onnelliseksi koki itsensä kuusi vastaajaa. Näin ollen suurin osa vastaajista kokee, ettei elämäntilanteestaan johtuen koe olevansa onnellinen. Moni yhden vanhemman perheen lapsi viettää lapsuuttaan kodissa, josta puuttuu onnellisuus. Rakkautta he kyllä saavat osakseen ja (sisarusten kesken) jakamattoman huomion. Näyttää siltä, ettei pelkkä vanhemmuus tee ihmistä onnelliseksi, vaan se vaatii hyväosaaisuutta muillakin elämän osa-alueilla. Erityisesti se, ettei voi jakaa elämäkokemuksia toisen ihmisen kanssa, heikentää onnellisuuden kokemusta: *”Ei voi jakaa iloja ja suruja, vastoinkäymisiä.”*

Haaveilun kohteet antoivat olettaa, että moni yhden vanhemman perhe on joutunut tinkimään asioista, joita moni muu pitää itsestään selvänä. Tällaisia ovat mm. haave omasta ja isommasta kodista, tai omakotitalosta ja pihasta, jossa lapset voisivat turvallisesti leikkiä. Elämään turvallisuutta ja ennustettavuutta toisi vakituinen työ, josta määrääkaisia sijaisuuksia tekevät haaveilevat.

Lasten kanssa vietetty aika koettiin voimavarana, mutta sitä aikaa yhdessäololle ei näytä olevan riittävästi. Kun yksin joutuu kantamaan kahden ihmisen vastuut ja tekemään kahden ihmisen edestä töitä elättääkseen perheensä, ei välttämättä ole voimia vapaa-ajan vieton satsaamiseen. Onnellisuuden kokemusta heikentää mielekkään ja riittävän vapaa-ajantoiminnan puute.

6 POHDINTA

Tutkimukseni tulos vastasi sitä teoreettista viitekehystä, josta lähdin tutkimustani toteuttamaan. Yhden vanhemman perheissä hyvinvointi kärsii lähinnä taloudellisista syistä, riittävän tukiverkoston puuttuessa perheen ainoan vanhemman yrittäessä yhdistää työ ja perhe. Perheen ainoa vanhempi väsyy ja kokee elämänsä vailla mielekkyyttä. Yhteistä kaikille tutkittaville oli vahva vanhemmuus. Lapset olivat syy siihen, että jaksettiin päivästä toiseen, ja heistä jokainen vastaaja kertoi kokevansa iloa.

Sain huomata, etteivät yhden vanhemman perheet ole mikään homogeeninen ryhmä. Joukossa on heitä, joilla on riittävä lähitukiverkosto, taloudelliset resurssit ja henkiset voimavarat, eivätkä he kaipaa yhteiskunnalta tukea. Ne perheet, jotka ovat kokeneet haasteita arjessaan, kertoivat lähes samaa tarinaa: väsymystä siihen, ettei voi jakaa arkea toisen aikuisen kanssa, eikä ole mitään sellaista kuin ”oma aika”. Tutkimuksesta

kävi ilmi, että Kotkassa asuu perheitä, joissa perheen ainoa huoltaja on äärimmäisen uupunut. Surullisinta oli huomata, että he ovat jo jonkin sosiaali- tai terveystalouden asiakkaina, eivätkä silti ole saaneet riittävästi tukea jaksamiseensa ja arjessa selviytymiseensä.

Vaikka Kotkassa joka neljäs lapsiperhe on yhden vanhemman perhe (Perheet perhe-tyypin ja lasten lukumäärän mukaan alueittain 1992 – 2012), Kotkan suhtautumista yhden vanhemman perheisiin kritisoitiin: *”Mielestäni kukaan ei ole Kotkassa kiinnittänyt lainkaan huomiota tähän aiheeseen. Yksinhuoltajat on täysin unohdettu.”* Erityisesti mainittiin, että avun saamisen ehdot olivat ennalta ja epäreilulla tavalla määritellyt: *”Työssäkävien vanhempien, joilla ei ole päihde tms. ongelmia, tuki on unohdettu!”*

Lähinnä perheet olivat saaneet tukea omilta lähisukulaisiltaan lastenhoitoapuna. Jotkut kertoivat saaneensa myös taloudellista apua omilta vanhemmiltaan, sekä esim. ruokaa. Omasta itsenäisestä selviämisestä luopuminen varmasti koettelee hyvinvoinnin kokemusta. Ruoan riittämättömyys, ja muista perustarpeista tinkiminen, oli ilmeistä. Tuntuu surulliselta huomata, miten yhden vanhemman perheet ovat niitä taloudellisesti heikoimmin toimeentulevia, ja olleet sitä jo vuosikymmeniä, eikä asialle ole tehty mitään.

Yksi syy siihen saattaa olla se, etteivät yhden vanhemman perheet halua antaa kuvaa heikkoudesta ja pärjäämättömyydestä, yhteiskunnan varoilla elämisestä: *”Toisaalta haluan vaikuttaa pärjääväältä.”* Kaikilla se ei kuitenkaan ole oma valinta. Pärjäämisen pakko näyttäytyi voimakkaasti joissakin vastauksissa: *”Nyt vain jaksettava, kukaan ei kysy jaksako tai pärjääkö, olen kotona pullantuoksuinen äiti ja korjaat autoa miehen puuttuessa, opetat lapsen leipomaan ja remontoimaan, huolehdit kaikesta.”*

Arjen vastuunkantamiseen väsyminen heijastui vahvasti niin mielen kuin kehon hyvinvointiin, sekä onnellisuuden kokemiseen. Irtiotot arjesta ovat harvinaisia, eikä aina ole ystäviä, joiden kanssa voisi ilot ja surut jakaa. Taloudellinen huono-osaisuus sekä oman ajan puute näyttäytyivät myös vahvasti syinä sille, etteivät yhden vanhemman perheet koe voivansa itseään toteuttaa. Elämä on valitettavan monelle suorittamista, eikä arki anna mahdollisuutta elämästä nauttimiselle.

6.1 Vertailu aiempiin tutkimuksiin

Tutkimuksen tulokset kertoivat lähes samaa kuin niin moni muukin yhden vanhemman perheitä koskeva tutkimus. Tiittasen (2001) tutkimus yksinhuoltajista diakoniatyön asiakkaina kuvasi niitä perheitä, joissa ongelmat olivat päässeet kasautumaan, eikä asiakas itse enää nähnyt keinoja päästä umpikujaistuneesta tilanteestaan pois. Suurimmat syyt hakeutua diakoniatyön asiakkaaksi olivat taloudellinen ahdinko, sosiaalisten suhteiden vaikeudet, väsyminen, terveyteen liittyvät ongelmat ja kielteisten tunteiden kokeminen. Samanlainen ongelmien kasautuminen näyttäytyi tässäkin tutkimuksessa: *”Lapsi kun käy nukkumaan voi yksin kääpertyä sohvalle ja miettiä kuinka yhteiskunta pitää yh-vanhempia sosiaalipummeina ja laiskoina. Itku tulee vaikka olen pitänyt aina itseäni vahvana ihmisenä.”*

Krokin (2009) tutkimuksessa vähävaraisista yksinhuoltajista oli myös paljon samankaltaisuutta tähän tutkimukseen. He olivat kaikki äitejä, jotka niukoista taloudellisista resursseista huolimatta pyrkivät antamaan lapsilleen mahdollisimman hyvät lähtökohdat elämälleen. Hyvä äitiys ja isyys voisi kuvastaa myös tähän tutkimukseen osallistuneita, sillä erotuksella, että suurin osa tähän tutkimukseen osallistuneista olivat työelämässä. Heillä korostui puolestaan väsymys perheen ja työn yhteensovittamisessa.

Tässä tutkimuksessa kävi myös selkeästi ilmi, että vastaajat kokivat joutuvansa pärjäämään yksin yhteiskunnassa, joka on rakennettu kahden vanhemman perheiden tarpeita ajatellen. Myös sekä Krok (2009) että Törrönen (2012) huomasivat tutkimuksissaan, miten yhteiskunta ei pysty tukemaan yksin perheestään vastuussa olevien jaksamista, kun he yrittävät yhdistää työn ja perheen. Taloudellinen asema erottaa yhden vanhemman perheet kahden vanhemman perheistä.

6.2 Jatkotutkimusaiheita

Koko opinnäytetyön prosessin aikana tuli paljon ajatuksia siitä, mitä kaikkea olisi mielenkiintoista tutkia. Koska tässä tutkimuksessa pääpaino oli yhden vanhemman perheen aikuisissa, yhden vanhemman perheissä elävien lasten ääntä olisi mielenkiintoista kuulla. Ovatko he mielestään joutuneet luopumaan asioista vai kokevatko he kenties elämänsä kuitenkin rikkaaksi, mielekkääksi ja täysipainoiseksi? Onko heidän huoltajiensa huoli turhaa?

Kun puhutaan yhden vanhemman perheistä, väistämättä tulee mieleen lapsen toinen vanhempi. Olisi oikeutettua kuulla myös heidän ajatuksiaan lapsistaan ja heidän tapamisistaan. Tutkimuksessa oli myös useita perheitä, joissa lapset eivät tapaa lainkaan tai tapaavat vain harvoin toista vanhempaansa. Erityisesti näiden lasten tarinat voisivat olla tutkimuksen arvoisia. Miten lapsi kokee sen, että on menettänyt toisen vanhempansa tai ettei ole toista vanhempaa lainkaan? Miten lapset sen kokevat, kun toinen vanhempi on olemassa, mutta syystä tai toisesta ei ole tekemisissä lapsensa kanssa?

6.3 Oma kasvun prosessi

Kun ryhdyin tekemään opinnäytetyötä itseäni lähellä olevasta ja itselleni erittäin tärkeästä aiheesta, en arvannut miten paljon tunteita joutuisin kohtaamaan. Lähes jokaisen kyselyvastauksen luettuani pyyhin silmäkulmista kyyneleitä ja mietin, minkälaisia arjen sankareita yhden vanhemman perheiden huoltajat todellisuudessa ovat. Kyselylomaketta laatiessani pyrin siihen, ettei kysely pahoittaisi vastaajan mieltä eikä lisäisi mahdollista ahdistusta, vaan antaisi mahdollisuuden purkaa tuntojaan ja samalla miettiä niitä mahdollisia tuen tarpeita ja elämän iloja, joita jokaisella perheellä varmasti on. Palaute, jota sain, oli palkitsevaa: *”Vaikka on ollut äärettömän suurta surua, se on nyt voitettu ja elämä on enimmäkseen mukavaa. Kiitos kyselystä! Ensimmäisen kerran joku kysyi miten jaksan!”*

Uskon tämän opinnäytteen auttavan minua paremmin ymmärtämään yhden vanhemman perheiden erityistä tarvetta tukeen. Omassa elämässä koettu asia sai nyt toisenlaisen ulottuvuuden. Sain huomata, etten olekaan ainoa, joka kokee yhden vanhemman perheenä olemisen haastavana, vaan meitä on paljon, ja kaikki koemme samoin. Kuormittavasta elämäntilanteesta johtuen emme vain aina ole kykeneviä näkemään muita ja heidän haasteitaan. Omat haasteet ja niiden kanssa eläminen vievät kaiken ajan ja energian.

Reilun puolen vuoden urakka on ollut mielekäs matka. Se on ollut matka omaan itseeni, ja se on ollut matka, jota olen saanut tehdä yhdessä vastaajien kanssa pohtien niitä yhden vanhemman perheiden iloja ja murheita, joista eivät muut tiedä, eivätkä osaa edes kuvitella. Se on ollut matka, josta nyt haluan muidenkin kuulevan. Koen, että tämän tutkimuksen tekeminen oli tärkeää sekä itselleni että kaikille niille yhden van-

hemman perheille, jotka ovat haasteita elämässään kohdanneet. Toivon, että niin päättäjät kuin kanssaihmisetkin saisivat ajattelemisen aihetta ja ymmärrystä siitä, että tuen ja kuulluksi tulemisen tarpeessa olevia perheitä on keskuudessamme.

Ohjaavan opettajani kysymys, miksi perhe, joka ei koe olevansa erilainen eikä millään tavalla vajaa, vaan: ”*Meidän perhe, kokonainen, juuri tällaisena*” ja kuitenkin kaipaa erityistä kohtelua, on kulkenut punaisena lankana läpi oman työskentelyni. Vastauksista ilmeni, miten avun pyytäminen voi olla vaikeaa, varsinkin jos apua on pyytännyt, eikä ole apua saanut. Moni haluaa näyttää pärjäävältä, eikä halua olla muille taakaksi. Silti osassa vastauksista näkyi se suunnaton väsymys, uupumus ja epätoivo. Niissä näkyi elämän epäreilisuus. Kaikenlainen apu olisi tervetullutta. Avun aneleminen on kuitenkin liian nöyryyttävää ja avun evääminen koetaan hylkäämisenä.

En toivo erityistä kohtelua yhden vanhemman perheille, vaan perusedellytykset hyväille, elämisen arvoiselle elämälle, niin lapsille kuin aikuisillekin. Moni yksin lapsistaan huolehtiva on elänyt sellaista elämää ja joutunut kokemaan sellaisia asioita, ettei kaipaisi yhtään enempää murhetta ja haastetta elämäänsä. Rauhallinen ja sujuva arki ilman yhteiskunnan asettamia rajoitteita, olisi riittävää.

Yhden vanhemman perheet ovat ansainneet yhtäläiset mahdollisuudet elää elämäänsä ilman pärjäämisen pakkoa, päivästä toiseen selviämistä. Myös heillä tulisi olla oikeus vapaa-ajan toimintoihin ja itsensä hemmotteluun. Ainakin heillä tulisi olla luottamus siihen, että ruokaa riittää vielä huomenna ja lapset tulevat ravituiksi. Lasten hyvinvointi on yhden vanhemman perheille ensisijaista: ”*Ei ole antaa lapsille muuta kuin rakkautta.*”

LÄHTEET

Aaltio, I. & Puusa, A. 2011. Laadullisen tutkimuksen luotettavuus. Teoksessa: Puusa, A. & Juuti, P. (toim.). 2011. Menetelmäviidakon raivaajat. Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Johtamistaidon opisto, s. 153–166.

Alasalmi, P. 2011. Loistava yksinhuoltajuus. Juva: Gummerus Kustannus Oy.

Asetus lasten päivähoidosta 239/1973.

Avioliittolaki 13.6.1929/234.

Bersheid, E. 2006. Ihmisen suurin vahvuus: toiset ihmiset. Teoksessa: Aspinwall, L.G. & Staudinger, U. M. (toim.) 2006. Ihmisen vahvuuksien psykologia. Persona grata. Helsinki: Edita, s. 47–56.

Castreńn, A-M. 2009. Onko perhettä eron jälkeen? Eroperhe, etäperhe, uusperhe. Helsinki: Gaudeamus.

Elatusapujen ja elatustukien määrät nousevat 1.1.2014. 2013. Kuntainfo 11/2013. Päivitetty 11.12.2013. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön internetsivut. Saatavissa: <http://www.stm.fi/tiedotteet/kuntainfot/kuntainfo/-/view/1870082> [viitattu 29.12.2013].

Elatustuen määrä ja maksaminen. 2013. Kelan internetsivut. Päivitetty: 14.2.2013. Saatavissa: http://www.kela.fi/elatustuki_maara-ja-maksaminen [viitattu 29.6.2013].

Elatustuen saajat ja keskimääräiset tuet. 2013. Kotka. Kelan internetsivut. Saatavissa: http://raportit.kela.fi/ibi_apps/WFServlet [viitattu 30.6.2013].

Elatustukilaki 29.8.2008/580.

Ero perheessä. 2012. Kelan internetsivut. Päivitetty 15.11.2012. Saatavissa: <http://www.kela.fi/ero-perheessa> [viitattu 2.7.2013].

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Forss, A. & Säkkinen, S. 2013. Lapsen elatus ja huolto 2012. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Suomen virallinen tilasto 2012. Päivitetty 17.6.2013. Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/108527/Tr16_13.pdf?sequence=1 [viitattu 30.6.2013].

Forsse´n, K. 2012. Katsaus taloudellisen niukkuuden ja suomalaisten lapsiperheiden hyvinvoinnin trendeihin vuosina 1995–2010. Teoksessa: Forsse´n, K., Roivainen, I., Ylinen, S. & Heinonen, J. (toim.). 2012. Kohtaako sosiaalityö köyhyiden? Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2011, s. 105–127.

Haataja, A. 2009. Kuka on yksinhuoltaja? Yksinhuoltajien määrä ja profiili eri aineistojen valossa. Teoksessa: Forsse´n, K., Haataja, A. & Hakovirta, M. 2009. Yksinhuoltajuus Suomessa. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 50/2009. Helsinki: VL-markkinointi Oy, s. 46–62.

Hautamäki, A. 2012. Lapsen kiintymyssuhteet ja niiden vaarantuminen. Teoksessa: Sinkkonen, J. & Kalland, M. 2012. Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: Sanoma Pro Oy, s. 29–69.

Historia. YVPL ry:n internetsivut. Saatavissa: <http://www.yvpl.fi/liitto/historia/> [viitattu 14.4.2013].

Joka viides lapsi kokee vanhempiensa avioeron ennen aikuistumistaan. Tilastokeskuksen internetsivut. Päivitetty 29.6.2000. Saatavissa: <http://www.stat.fi/ajk/tiedotteet/v2000/133vrms.html> [viitattu 14.6.2013].

Jokinen, S. 2000. Perhe on yhä. Hämeenlinna: Päivä Osakeyhtiö.

Järventie, I. 2000. Lasten syrjäytyminen–laiminlyöty alue tutkimuksessa ja politiikassa. Teoksessa: Heikkilä, M. & Karjalainen, J. 2000. Köyhyys ja hyvinvointivaltion murros. Helsinki: Gaudeamus, s. 135–153.

Kaikkonen, R. & Hakulinen-Viitanen, T. 2012. Tulokset. Lasten ja perheiden elinympäristö. THL:n LATE-hanke. Teoksessa: Kaikkonen, R., Mäki, P., Hakulinen-Viitanen, T., Markkula, J., Wikström, K., Ovaskainen, M.-L., Virtanen, S. & Laatikainen, T. (toim.) Raportti 16/2012. s. 43–64. Lasten ja lapsiperheiden terveys- ja hyvinvointierot. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen internetsivut. Saatavissa: <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80049/b79b33f7-e767-4a74-ab5d-40e9b60a1fe8.pdf?sequence=1> [viitattu 22.7.2013],

Kananoja, A., Niiranen, V. & Jokiranta, H. 2008. Kunnallinen sosiaalipolitiikka. Osallisuutta ja yhteistä vastuuta. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kasvatus ja kasvatustietoisuus. MLL:n internetsivut. Vanhempainnetti. Saatavissa: http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/vanhemmuus_ ja_kasvatus/kasvatuksen_tapoja/ [viitattu 18.7.2013].

Krok, S. 2009. Hyviä äitejä ja arjen pärjääjiä. Yksinhuoltajia marginaalissa. Väitöskirja. Sosiaalityön tutkimuksen laitos. Tampereen yliopisto.

Krok, S. 2012. Yksinhuoltajaäitien köyhyydessä selviytymisen strategiat. Teoksessa: Forsse'n, K., Roivainen, I., Ylinen, S. & Heinonen, J. (toim.). 2012. Kohtaako sosiaalityö köyhyyden? Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2011, s. 129–149.

Kröger, T. 2005. Hoivaköyhyys yksinhuoltajaperheissä: kenelle lastenhoito-ongelmat kasautuvat? Teoksessa: Takala, P. (toim.) 2005. Onko meillä malttia sijoittaa lapsiin? Helsinki: Kelan tutkimusosasto, s. 206–232.

Kuivalainen, S. 2012. Toimeentulotuki 2010-luvulla. Tutkimus toimeentulotuen asiakkuudesta ja myöntämiskäytännöistä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104474/URN_ISBN_978-952-245-866-7.pdf?sequence=1 [viitattu 13.7.2013].

Laatuseloste, perheet 2012. Tilastokeskuksen internetsivut. Päivitetty 24.5.2013. Saatavissa: http://www.stat.fi/til/perh/2012/perh_2012_2013-05-24_laa_001_fi.html [viitattu 10.6.2013].

Laki lapsen elatuksesta 5.9.1975/704.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361.

Lammi-Taskula, J., Karvonen, S. & Ahlström, S. (toim.) 2009. Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Lapsiköyhyys on Suomessa kasvussa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen internetsivut. Saatavissa:

http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tutkimus/hankkeet/stop_koyhyys/nakokulmia/lapsikoyhyys_on_suomessa_kasvussa [viitattu 13.6.2013].

Lapsilisän määrä. 2013. Yksinhuoltajakorotus. Kela:n internetsivut. Päivitetty 13.5.2013. Saatavissa: http://www.kela.fi/lapsilisa_maara [viitattu 29.6.2013].

Lapsilisän saajat ja maksetut lapsilisät. 2013. Kelan internetsivut. Saatavissa: http://raportit.kela.fi/ibi_apps/WFServlet [viitattu 1.7.2013].

Lapsiperhe. Kelan internetsivut. Saatavissa:

<http://www.stat.fi/meta/kas/lapsiperhe.html> [viitattu 5.7.2013].

Lapsiperheet tyypeittäin 1950–2012. 2013. Tilastokeskuksen internetsivut. Perheet. Päivitetty 24.5.2013. Saatavissa: http://www.stat.fi/til/perh/2012/perh_2012_2013-05-24_tau_003_fi.html [viitattu 7.6.2013].

Lapsiperheiden määrä hitaassa laskussa. 2012. Tilastokeskuksen internetsivut. Päivitetty 25.5.2012. Saatavissa: http://www.stat.fi/til/perh/2011/perh_2011_2012-05-25_tie_001_fi.html [viitattu 14.6.2013].

Lapsista 66 % asuu avioparien perheissä. 2012. Tilastokeskuksen internetsivut. Päivitetty 9.11.2012. Saatavissa:

http://www.stat.fi/til/perh/2011/02/perh_2011_02_2012-11-09_kat_005_fi.html [viitattu 22.7.2013].

Litmala, M. 2002. Muuttuva perhe–parisuhteen hajoaminen. Teoksessa: Litmala, M. (toim.). 2002. Lapsen asema erossa. Helsinki: WSOY Lakitieto, s. 3–33.

Marraskuun työttömyysaste 7,9 prosenttia. Tilastokeskuksen internetsivut. Päivitetty 20.12.2013. Saatavissa: http://www.stat.fi/til/tyti/2013/11/tyti_2013_11_2013-12-20_tie_001_fi.html [viitattu 1.1.2014].

Metsämuuronen, J. 2000. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Metodologia-sarja 4. Helsinki: International Methelp Ky.

Metsämuuronen, J. 2008. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Helsinki: International Methelp Ky.

Moisio, P., Karvonen, S., Simpura, J. & Heikkilä, M. 2008. Johdanto. Teoksessa: Moisio, P., Karvonen, S., Simpura, J. & Heikkilä, M. (toim.). 2008. Suomalaisten hyvinvointi 2008. Helsinki: Stakes, s. 14–26.

Neale, B. 2000. Theorising Family, Kinship and Social Change. Päivitetty 21.1.2000. Saatavissa: <http://www.leeds.ac.uk/cava/papers/wsp6.pdf> [viitattu 29.12.2013].

Nikkinen, T. 2010. Nuorten kokemuksia perheen taloudellisesta tilanteesta. MLL:n internetsivut. Saatavissa: <http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/11d060da64b0a0baba803db6cd4c5e11/1374492173/application/pdf/13132260/Nuorten%20kokemuksia%20perheen%20taloudellisesta%20tilanteesta%20LOW%20RES.pdf> [viitattu 22.7.2013].

Nuoret ovat huolissaan perheen rahojen riittävydestä. 2010. MLL:n nuorten netti. Päivitetty 27.10.2010. Saatavissa: <http://www.mll.fi/nuortennetti/?x12444711=13138196> [viitattu 22.7.2013].

Ojanen, M. 2009. Hyvinvoinnin käsikirja, Helsinki: Kirjapaja.

Okkonen, K.-M. & Sauli, H. 2013. Talouskriisi sosiaali-indikaattoreiden valossa. Köyhyys- tai syrjäytymisriskin seuranta EU-politiikassa. Tilastokeskuksen hyvinvointikatsaus 1/2013. Päivitetty 11.3.2013. Saatavissa: http://www.stat.fi/artikk.2elit/2013/art_2013-03-11_001.html [viitattu 13.6.2013].

Paajanen, P. 2007. Mikä on minun perheeni? Suomalaisten käsityksiä perheestä vuosilta 2007 ja 1997. Perhebarometri 2007. Helsinki: Väestöntutkimuslaitos Katsauksia E 30/007.

Perhe. 2013. Tilastokeskuksen internetsivut. Saatavissa: <http://www.stat.fi/meta/kas/perhe.html> [viitattu 10.6.2013].

Perhebarometri 2009: Suomalainen onni syntyy parisuhteissa. Väestöliiton internetsivut. Saatavissa: <http://www.vaestoliitto.fi/?x27375=270970> [viitattu 22.7.2013].

Perheet perhetyypin ja lasten lukumäärän mukaan alueittain 1992 – 2012. Kotka. Tilastokeskuksen internetsivut. Saatavissa: http://pxweb2.stat.fi/Dialog/varval.asp?ma=010_perh_tau_101&path=../database/StatFin/vrm/perh/&lang=3&multilang=fi [viitattu 19.8.2013].

Pienituloisuus kotitalouden elinvaiheen mukaan. 2013. Tilastokeskuksen internetsivut. Päivitetty 20.3.2013. Saatavissa: http://www.stat.fi/til/tjt/2011/02/tjt_2011_02_2013-03-20_kat_005_fi.html [viitattu 13.6.2013].

Pienituloisuusrajoja erityyppisille kotitalouksille vuonna 2010. 2012. Tilastokeskuksen internetsivut. Päivitetty 25.1.2012. Saatavissa: http://tilastokeskus.fi/til/tjt/2010/02/tjt_2010_02_2012-01-25_tau_001_fi.html [viitattu 21.7.2013].

Pietiläinen, M. & Nikander, T. 2013. Isojen lapsiperheiden määrä pysynyt vakaana. Tilastokeskuksen internetsivut. Päivitetty 24.5.2013. Saatavissa: http://www.stat.fi/til/perh/2012/perh_2012_2013-05-24_tie_001_fi.html [viitattu 5.7.2013].

Pitkänen, K. & Jalovaara, M. 2007. Perheet ja perheenmuodostus. Teoksessa: Koskinen, S., Martelin, T., Notkola, I.-L., Notkola, V., Kitkänen, K., Jalovaara, M., Mäenpää, E., Ruokolainen, A., Rynänen, M., Söderling, E. toim. 2007. Suomen väestö. Helsinki: Gaudeamus, s. 115–167.

Puusa, A. & Juuti, P. 2011. Mitä laadullinen tutkimus on? Teoksessa: Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) 2011. Menetelmäviidakon raivaajat. Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Johtamistaidon opisto, s. 47–57.

Pylkkänen, E. 2009. Yksinhuoltajaperheiden rankempi taakka. Teoksessa: Lammi-Taskula, J., Karvonen, S. & Ahlström, A. (toim.) 2009. Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, s. 94–103.

Raunio, K. 2006. Syrjäytyminen. Sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto.

Roivainen, I. & Jalonen, J. 2012 Köyhyys, palvelujärjestelmä ja yksinhuoltajanaisten kokemukset. Teoksessa: Forsse'n K., Roivainen, I., Ylinen, S. & Heinonen, J. (toim.). 2012. Kohtaako sosiaalityö köyhyyden? Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2011, s. 151–174.

Ruotsalainen, P. 2006. Lapsiperheissä tulot riittävät - tai sitten eivät. Tilastokeskuksen internetsivut. Päivitetty 17.10.2006. Saatavissa: http://www.stat.fi/tup/hyvinvointikatsaus/hyka_2006_03_ruotsalainen.html [viitattu 19.7.2013].

Sahala, H. 2013. Toimeentulotukitilastoja vuodelta 2011. Kotkan kaupunki. Hyvinvointipalvelut. Sosiaalihuollon vastuualue. Sosiaalijohtaja. Kirjevastaus.

Solmittujen avioliittojen määrä kasvoi, avioerojen väheni. 2013. Tilastokeskuksen internetsivut. Päivitetty 19.4.2013. Saatavissa: http://www.stat.fi/til/ssaaty/2012/ssaaty_2012_2013-04-19_tie_001_fi.html [viitattu 10.6.2013].

Sosiaaliryhmien välillä on terveyseroja. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen internet-sivut. Saatavissa: http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/sosiaaliryhmien-valilla-on-terveyseroja [viitattu 20.7.2013].

Tiittanen, H. 2001. Yksinhuoltajaäidin elämä umpikujassa? Alustava malli yksinhuoltajaäidin tukemisesta. Lisensiaattitutkimus. Kuopion yliopisto.

Tilastotietoja 2012. Väestö ikäluokittain ja osa-alueittain 31.12.2012. Kotkan kaupungin internetsivut. Päivitetty 23.5.2013. Saatavissa: http://www.kotka.fi/general/Uploads_files/talous/Tilastotietoja_2012.pdf [viitattu 19.8.2013].

Tilinpäätös 2012. Kotkan kaupungin internetsivut. Hallinto ja talous. Päivitetty 14.5.2013. Saatavissa: http://www.kotka.fi/general/Uploads_files/asianhallinta/Tilinpaaotos/Tilinpaaotos_2012.pdf [viitattu 30.6.2013].

Toimeentulotuki 1.1.2014 lukien. 2013. Kuntainfo 8/2013. Päivitetty 26.11.2013. Saatavissa: <http://www.stm.fi/tiedotteet/kuntainfot/kuntainfo/-/view/1868553> [viitattu 29.12.2013].

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Työ ja toimeentulo - yleistä. Kotkan internetsivut. Päivitetty 1.2.2013. Saatavissa: http://www.kotka.fi/alltypes.asp?menu_id=1687&menupath=52,1687#1687 [viitattu 19.8.2013].

Työvoimaan kuulumattomien pienituloisuus yhä yleisempää. 2008. Tilastokeskuksen internetsivut. Päivitetty 16.5.2008. Saatavissa: http://www.stat.fi/til/tjt/2006/tjt_2006_2008-05-16_tie_001.html [viitattu 22.5.2013].

Törrönen, M. 2012. Onni on joka päivä. Lapsiperheiden arki ja hyvinvointi. Helsinki: Gaudeamus.

Valli, R. 2010. Kyselylomaketutkimus. Teoksessa: Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) 2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalla tutkijalla. Jyväskylä. PS-kustannus, s. 103–127.

Vanhemmuuden roolikartta. 2013. Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymän internetsivut. Saatavissa: <http://www.vslk.fi/index.php?id=19> [viitattu 10.1.2014].

Vilkko-Riihelä, A. 1999. Psykye. Psykologian käsikirja. Helsinki: WSOY.

Yesilova, K. 2009. Ydinperheen politiikka. Helsinki: Gaudeamus.

Yksinhuoltajien terveys. THL:n internetsivut. Saatavissa: http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tilastot/vaestotutkimukset/lapsiperhekyseily/tuloksia/yksinhuoltajien_terveys [viitattu 21.7.2013].

Yleisen asumistuen saajaruokakunnat ja keskimääräiset tuet. Kotka. 12/2013. Kelan internetsivut. Kelasto-raportit. Saatavissa: http://raportit.kela.fi/ibi_apps/WFServlet?IBIF_ex=NIT150AL [viitattu 20.1.2014].

Hel, sinä
kotkalainen

yhden vanhemman perheen huoltaja!

Opiskelen Kymenlaakson ammattikorkeakoulussa sosionomiksi ja teen opinnäytetyötä kotkalaisten yhden vanhemman perheiden hyvinvoinnista, saadusta tuesta ja tuen tarpeesta. Opinnäytetyöni tilaajana toimii Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry.

Toivoisin, että sinä osallistut tutkimukseen vastaamalla ohessa olevaan kyselyyn. Tutkimuksen tulokset on tarkoitus saattaa kotkalaisten päättäjien ja lapsiperheiden kanssa toimivien tietoisuuteen, ja nyt sinulla on mahdollisuus vaikuttaa siihen, miten yhden vanhemman perheitä jatkossa tuetaan.

Toivon, että kerrot omasta ja perheesi tilanteesta mahdollisimman avoimesti ja rehellisesti. Kyselyihin vastataan nimettömästi ja ne jäävät vain tutkijan tietoon. Suoria lainauksia vastauksista voidaan käyttää opinnäytetyössä, paljastamatta kuitenkaan vastaajan henkilöllisyyttä. Jos joku kysymys tuntuu vaikealta vastata, voit jättää vastaamatta. Voit myös lisätä itse juuri sinulle ja perheellesi sopivan vaihtoehdon, jos mikään annetuista ei tunnu sopivalta. Vastauksista voit myös valita kaikki ne vaihtoehdot, jotka sopivat sinun ja perheesi tilanteeseen.

Jos koet, että haluat antaa tutkimukselle enemmän, kuin minkä tämä kysely mahdollistaa, voit ottaa yhteyttä ja sovitaan aika henkilökohtaiselle keskustelulle. Myös muihin tutkimusta koskeviin kysymyksiin vastaan mielelläni.

Yhteystietoni ovat:
marjo.tamminen@student.kyamk.fi
tai
puh. 050 524 8542.

Kyselyyn vastattuasi voit postittaa sen mukana tulleessa kirjekuoressa, jonka postimaksu on jo maksettu. Toivon, että postitat vastauksesi lokakuun loppuun mennessä. Toivottavasti viihdyt kyselyn parissa!

Etukäteen panoksestasi kiittäen

Marjo Tamminen

**YHDEN VANHEMMAN PERHE KOTKASSA
- TUETTU VAI UNOHDETTU?**

KYSELY

**kotkalaisten yhden vanhemman perheiden
koetusta hyvinvoinnista,
saadusta tuesta ja tuen tarpeesta.**

Alkuun vähän tietoa sinusta ja perheestäsi... Liite 2/2

- Olen äiti
- Olen isä

- Minulla on yksi lapsi
- Minulla on kaksi lasta
- Minulla on kolme lasta
- Minulla on neljä tai useampi lapsi

- Minulla on alle 1-vuotias lapsi
- Minulla on 1–2-vuotias lapsi
- Minulla on 3–6-vuotias lapsi
- Minulla on 7–10-vuotias lapsi
- Minulla on 11–17-vuotias lapsi
- Minulla on kotona asuva yli 18-vuotias lapsi

- Kaikki lapset asuvat pääsääntöisesti minun luonani
- Osa lapsista asuu pääsääntöisesti minun luonani
- Lapset/osa lapsista asuu lähes yhtä paljon minun ja toisen vanhempansa luona

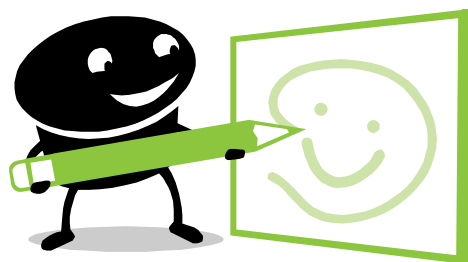
- Lapsi/lapset tapaavat toista vanhempaansa säännöllisesti viikoittain
- Lapsi/lapset tapaavat toista vanhempaansa säännöllisesti kuukausittain
- Lapsi/lapset tapaavat harvoin ja epäsäännöllisesti toista vanhempaansa
- Lapsi/lapset eivät tapaa toista vanhempaansa lainkaan

- Minulla on yksinhuoltajuus
- Meillä on yhteishuoltajuus

- Olen ollut lapseni kanssa yksin hänen syntymästään asti

- ❖ Olen asunut lasteni kanssa yksin _____ vuotta.

- Olen työelämässä
- Olen työtön
- Opiskelen
- Olen äitiys-, isyys- tai vanhempainvapaalla/kotihoidontuella
- Olen eläkkeellä
- Muu, mikä _____

Seuraavaksi suhteista...

Liite 2/3

❖ Lähitukiverkostooni kuuluvat _____

❖ Koen lähitukiverkostoni

hyväksi

riittäväksi

riittämättömäksi

❖ Keskustelen lastani/ lapsiani koskevista asioista _____
_____ (kenen/minkä tahojen?) kanssa.

Koen, että minulla on läheinen ihminen, kenelle voin kertoa omista henkilökohtaisista asioistani.

Koen, että kun tarvitsen apua, esim. ollessani itse sairaana, minulla on joku, kenen puoleen voin kääntyä.

Koen itseni yksinäiseksi ja kaipaisin ihmistä, jonka puoleen voisin kääntyä, niin iloissa kuin suruissa.

❖ Olen saanut apua _____

_____ (minkälaista, keneltä ja miltä taholta?)

❖ Erityisesti kaipaisin _____

_____ (minkälaista apua, keneltä ja miltä taholta?)

...ja vapaa-ajasta!

Liite 2/4

- Minulla on harrastuksia, joista pidän.
- Haluaisin harrastaa, mutta minulla ei ole siihen mahdollisuutta, koska _____
_____.
- Lapsillani on harrastuksia, joista he pitävät.
- Lapseni haluaisivat harrastaa, mutta heillä ei ole siihen mahdollisuutta, koska _____
_____.
- ❖ Vietämme aikaa perheen kesken ja yhdessä _____
_____ (teemme mitä?)
- ❖ Haluaisimme viettää enemmän aikaa yhdessä, mutta _____
_____.
- ❖ Hemmottelen itseäni: _____
-

käymällä elokuvissa/teatterissa/jne.

käymällä kampaajalla/hierojalla/jne.

matkustamalla

syömällä ravintolassa

ostamalla uuden vaatteen

muuten, miten

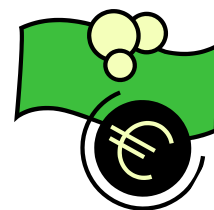
_____.
- Perheemme vapaa-ajanviettomahdollisuuksia on tuettu _____

_____ (miten ja kenen toimesta?)
- Toivoisin, että meidän vapaa-ajanviettomahdollisuuksia parannettaisiin _____

_____ (miten ja kenen toimesta?)

Muutama kysymys taloudesta...

Liite 2/5

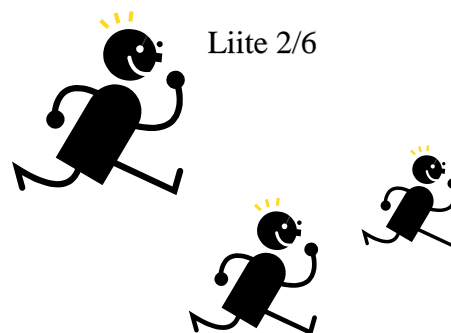

- Perheemme on tyytyväinen taloudelliseen tilanteeseemme
- Olen ollut huolissani perheemme taloudellisesta tilanteesta
- ❖ Perheemme saa lapsilisää asumistukea
 elatusapua toimeentulotukea
 elatustukea muuta, mitä _____
 _____.
- ❖ Koen, että yhteiskunnalta saamamme taloudellinen tuki on
 riittävä riittämätön
- Erityisesti koen, että _____ (mitä tukea?)
 olisi korotettava tai sen saamisehtoja muutettava niin, että _____
 _____ (miten?).
- Koen, että työn/opiskelun ja perheen yhteensovittaminen on hankalaa, koska _____
 _____.
- Olemme joutuneet taloudellisen tilanteen vuoksi tinkimään
 asumisesta auton omistamisesta
 ruoasta matkustamisesta
 vaatehankinnoista vapaa-ajan toiminnoista
 terveyden-/sairaushoitokuluista muusta, mistä _____

- Olen pyytänyt apua taloudelliseen tilanteeseen _____
 _____ (keneltä tai mistä?) ja saanut
 _____ (minkälaista apua?)
- Olen pyytänyt apua taloudelliseen tilanteeseen (mistä ja minkälaista?) _____
 _____, mutta minua ei ole autettu.
- ❖ Toivoisin, että meidän taloudellista tilannettamme helpotettaisiin _____
 _____ (miten ja kenen toimesta?)

...sekä terveydestä...

- Koen itseni terveeksi ja hyvinvoivaksi
- Olen/Olen ollut huolissani omasta terveydestäni
- Lapseni ovat terveitä
- Olen/Olen ollut huolissani lasteni terveydestä

❖ Olen viime aikoina tuntenut itseni

väsyneeksi	☐	virkeäksi	☐
alakuloiseksi	☐	iloiseksi	☐
ärtyneeksi	☐	hyväntuuliseksi	☐
stressaantuneeksi	☐	elinvoimaiseksi	☐
hermostuneeksi	☐	tyytyväiseksi	☐
voimattomaksi	☐	onnelliseksi	☐

❖ Iloitsen

_____ (mistä?)

❖ Koen, että ollakseni onnellinen, _____

_____ (mitä muutoksia tulisi elämässäni tapahtua?)

❖ Olen huolissani _____

_____ (mistä?)

❖ Pidän huolta itsestäni ja omasta jaksamisestani _____

_____ (miten?)

❖ Kaipaisin tukea terveyteni kohentamiseen/ylläpitämiseen _____

_____ (minkälaista ja kenen toimesta?)

...ja vielä lopuksi:

Liite 2/7

Kolme sanaa, jotka kuvaavat tämän hetkistä tilannettani ja olotilaani

❖ _____

❖ _____

❖ _____

Kolme asiaa, joista haaveilen/perheemme haaveilee

❖ _____

❖ _____

❖ _____

❖ Haluan vielä sanoa, että _____

Kiitos vaivannäöstäsi!

Jos koet, että sinulla on ystävä tai tuttava, joka voisi olla halukas osallistumaan tähän tutkimukseen, voit kirjoittaa hänen (heidän) yhteystietonsa tälle lomakkeelle ja laittaa tämän kyselylomakkeen mukana kirjekuoressa tulemaan minulle. Lähetän hänelle oman kyselyn, ja näin myös hän pääsee kertomaan omista kokemuksistaan yhden vanhemman perheenä olemisesta Kotkassa.

Nimi: _____

Osoite: _____

Nimi: _____

Osoite: _____

Olisi mukava, jos kertoisit hänelle etukäteen,
että olet valinnut hänet mukaan tutkimukseen,
jolloin hän osaa odottaa postia!

Kaupunkilehti Ankkuri. Lauantaina 19.10.2013.

6 Lauantaina 19.10.2013

TORI

LUKIJAT JA PULINAT:

TOIMITUS@ANKKURILEHTI.FI

WWW.ANKKURILEHTI.FI

• Kaupunkilehti Ankkuri, Kymenlaaksonkatu 4, 48100 Kotka
 • Päätoimittaja: petri.piipari@ankkurilehti.fi
 • Mielipidetekstit: toimitus@ankkurilehti.fi

• Lukijalta-tekstit mahdollisimman lyhyesti ja paikallisesti.
 • Toimitus voi lyhentää tekstejä ja otsikoida ne uudestaan.
 • Tekstin mukaan on liitettävä aina nimi ja yhteystiedot.

KOLUMNISTI

Pelit Japaniin, verot Suomeen

Uutinen peliyhtiö Supercellin enemmistöosuuden myymisestä japanilaisille oli monessa mielessä pysäyttävä. Eikä pelkästään 1,1 miljardin euron myyntihinnan vuoksi. Myyntiutusta seuranneita ja asiaa taustoitettavia uutisia on ollut mielenkiintoista seurata jo sen vuoksi, että peliala on ollut meidänkin seudulla näkyvästi esillä. Monissa kaupan vaikutuksia arvioivassa jutussa on noussut esiin toive siitä, että kauppa poikii vielä lisää hyviä uutisia pelialalle. Miksei siis myös tänne meidän kulmillekin.

Pään aukeaminen Aasian suuntaan on merkittävää. Ei pelkästään bisnesmielessä vaan myös tietotaidon ja osaamisen kannalta. Toivottavasti yhteistyökumppaneiden löytäminen on kaupan jälkeen helpompaa myös muille pelialan kotimaisille toimijoille. Maailmalla suuren huomion saanut kauppa saa investoijat ympäri maailmaa kiinnostumaan Suomen mahdollisuuksista, ja he saattavat lähteä etsimään vastaavantyyppistä kohdetta Suomesta. Miksei myös Kotkasta?

Onnistumisista huolimatta tai ehkä juuri sen vuoksi pelialalla riittää haasteita Suomessa. Toimiala on kasvanut nopeasti, eikä erikoisosaamista ole riittä-

Tupakoinnilla runsaasti myös yhteiskunnallisia vaikutuksia

Suomalaisista europarlamentaarikoista ainoastaan Sampo Terho (ps.) vastustaa tupakkalain tiukentamista.

Hänen mielestään tupakointi on jokaisen kansalai-

sen oma asia. Aivan. Mutta vain siihen asti, kun tupakoi- ja hakeutuu hoitoon veronmaksajien rahoilla keuhkosairauden vuoksi.

Silloin se ei olekaan pel-

kästään yksityisen kansalaisen asia, vaan vaatii hoitoalan ihmisten työpanosta.

Vaikka itse tupakoinkin runsaasti, niin en ole koskaan henkilökohtaisesti vas-

tustanut tupakkalain tiukentamista Suomessa tai Euroopassa.

Albert Liukkonen
Kotka

Albert Liukkonen ympäristöpuheissa ei mitään perää

Albert Liukkonen kirjoitti Ankkurissa 12.10., että neuvostoaikana itänaapurissamme otettiin ympäristö huomioon. Tämä ei kuitenkaan ole totta!

Meillekin läheinen Leningrad päästi jätteensä puh-

distamattomana Suomenlahteen, kunnes Neuvostoliiton hajottua Suomi alkoi rahoittaa jätteenpuhdistuslaitosta nykyiseen Pietariin.

Petsamon nikkelituotannon jätteet neuvostoviranomaiset päästivät tuhoamaan

Lapin metsiä. Uralilla Tseljabinssissa ydinjätteitä päätettiin jokiin, ja Tshernobylyssä turvatoimet oli vakavasti laiminlyöty vuonna 1986.

Tässä vain muutama esimerkki Neuvostoliiton aikaisista ympäristöräjäyksistä!

Greenpeace ei uskaltanut puuttua Neuvostoliiton toimintaan ja vaarallista tuotantua olevan nykyäänkin!

Esko Kälviäinen
Hamina

Sinä kotkalainen yhden vanhemman perheen huoltaja!

Opiskelen Kymenlaakson ammattikorkeakoulussa sosionomiksi, ja teen syksyn 2013 aikana opinnäytetyötä kotkalaisten yhden vanhemman perheiden hyvinvoinnista, saadusta tuesta ja tuen tarpeesta.

Opinnäytetyöni tilaajana

toimii Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry.

Tutkimuksen tulokset on tarkoitus saattaa kotkalaisten päättäjien ja lapsiperheiden kanssa toimivien tietoisuuteen, ja nyt sinulla on mahdollisuus vaikuttaa siihen, miten yhden vanhem-

man perheitä jatkossa tuetaan.

Mikäli innostuit, voit laittaa osoitetietosi minulle, sähköpostilla tai vaikka tekstiviestillä, niin lähetän sinulle kotiin kyselyn. Kyselyn palautuskuori on valmiiksi maksettu.

Tutkimusta koskeviin kysymyksiin vastaan mielelläni. Yhteystietoni ovat: marjo.tamminen@student.kyamk.fi tai puh. 050 524 8542.

Marjo Tamminen
opiskelija, Kymenlaakson ammattikorkeakoulu